

43

**O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI
OLIY TA'LIM, FAN VA INNOVATSIYALAR VAZIRLIGI
FARG'ONA DAVLAT UNIVERSITETI**

«TASDIQLAYMAN»

Farg'ona davlat universiteti rektori

B.Shermuhammadov

2024-yil

**TABIIY FANLAR FAKULTETI
GEOGRAFIYA KAFEDRASI**

70530402-Geografiya (o'rganish obyekti bo'yicha) mutaxassisligi
magistrantlari uchun fanlararo

**YAKUNIY DAVLAT ATTESTATSIYASI
DASTURI**

Bilim sohasi:	500000	– Tabiiy fanlar, matematika va statistika
Ta'lim sohasi:	530000	– Fizika va tabiiy fanlar
Ta'lim yo'nalishi:	70530402	– Geografiya (o'rganish obyekti bo'yicha)

FARG'ONA–2024

Ushbu dasturda oliy ta'limning 70530402-Geografiya (o'rganish obyekti bo'yicha) ta'lim yo'nalishida o'tilgan "Geosistemalar nazariyasi", "Iqtisodiy va ijtimoiy geografiyaning metodologiyasi", "Turizm geografiyasi va O'zbekistonning turistik rayonlari", "Landshaft planirovkasi", "Global iqlim o'zgarishi va uning O'zbekiston tabiiy resurslariga ta'siri" fanlarining mazmuni, tartibi, baholash mezonlari, savollari va o'quv adabiyotlari hamda elektron ta'lim resurslari ro'yxati keltirilgan.

Mazkur dastur 70530402-Geografiya (o'rganish obyekti bo'yicha) mutaxassisligi bo'yicha mutaxassislik fanlaridan Davlat Attestatsiyasi imtihonlarini topshiruvchilarga mo'ljallangan.

Tuzuvchilar:

Ahmadaliyev Y.I.

Farg'ona davlat universiteti "Geografiya" kafedrası
professori, geografiya fanlari doktori.

Abdug'aniyev O.I.

Farg'ona davlat universiteti "Geografiya" kafedrası
dotsenti, geografiya fanlari nomzodi.

Taqrizchilar:

Mamajonov M.

Andijon davlat universiteti "Geografiya" kafedrası
professori, geografiya fanlari nomzodi.

Boymirzayev K.

Namangan davlat universiteti "Geografiya" kafedrası
dotsenti, geografiya fanlari doktori.

KIRISH

Mazkur dastur 5140600-Geografiya yo'nalishi bitiruvchilarining to'rt yil mobaynida ixtisoslik fanlarini o'qib o'zlashtirganlik darajasini aniqlash uchun o'tkaziladigan Yakuniy Davlat Attestatsiyasi sinovlari bo'yicha ishlab chiqilgan.

2023-2024-o'quv yilida bitiruvchilarda O'zbekiston Respublikasi Oliy va o'rta maxsus ta'lim vazirligining 2018-yil 25-avgustda 744-son bilan tasdiqlangan o'quv rejasidagi umumkasbiy va ixtisoslik fanlaridan o'tkaziladi.

YAKUNIY DAVLAT ATTESTATSIYASI **o'tkaziladigan fanlar tarkibi:**

1. Umumiy tabiiy geografiya (umumkasbiy fanlar)
2. Jahon geografiyasi (umumkasbiy fanlar)
3. O'zbekiston geografiyasi (umumkasbiy fanlar)
4. Tabiatdan foydalanishning geografik asoslari (ixtisoslik fanlari)
5. Tabiiyot va geografiya o'qitish metodikasi (umumkasbiy fanlar)

“UMUMIY TABIIY GEOGRAFIYA” FANI BO'YICHA

Umumiy tabiiy geografiya fani, uning predmeti, metodologiyasi, ilmiy-tadqiqot ob'yekti, metodlari. *Fanning nazariy mashg'ulotlari mazmuni.* “Umumiy tabiiy geografiya” fanining tadqiqot obyekti, predmeti. Fanning maqsadi va vazifalari, qisqacha rivojlanish tarixi. O'quv fanining boshqa tabiiy fanlar bilan bog'liqligi.

Geografiya fanining rivojlanishini asosiy bosqichlari. Ilk geografik bilim kurtaklarining paydo bo'lishi. Antik davrda geografiyaning rivojlanishi. Tabiiy geografik g'oyalarning Aristotel, Eratosfen, Ptolemey, Strabon ishlarida rivojlantirilishi. Geografiya fanining o'rta asrlarda rivojlanishi. Mazkur davrda geografiya fanining Sharq mamlakatlarida rivojlanishi (Xorazmiy, Farg'oniy, Beruniy, Ibn Sino, Bobur va boshqalar). Buyuk geografik kashfiyotlarning geografiya fanining rivojlanishidagi ahamiyati. XIX asrda ilmiy geografiyaning rivojlanishi. Geografiya fanining hozirgi paytda rivojlanishi. Geografik qobiq, biosfera, geografik muhit ta'limotlarining yaratilishi. O'zbekistonda tabiiy geografiya fanining rivojlanishi.

Umumiy tabiiy geografiyaining tadqiqot usullari. Umumgeografik usullar, ekspeditsiya, tasviriy, qiyosiy, o'xshatish, tizimli, kartografik, tarixiy, aerokosmik usullar. Dala tadqiqot, laboratoriya, geokimyoviy, modellashtirish, matematik usullar.

Koinot haqida asosiy tushunchalar: Olam; Metagalaktika, Galaktika, yulduzlar, Quyosh sistemasi, Quyosh, sayyoralar, asteroidlar, meteorlar, meteoritlar, kometalar. Yer va uning asosiy o'lchamlari: og'irligi, shakli, o'lchamlari. Yerga fazoning ta'siri. Magnitosfera. Yerning shakli va harakatlari. Yerning o'z o'qi va Quyosh atrofida aylanishining geografik oqibatlari.

Geografik qobiqning umumiy tavsifi va asosiy xususiyatlari: moddalarning xilma-xilligi; nomuvozanatligi: tarkibining doimo murakkablashib borishi va h.k. Geografik qobiqdagi moddalarning kimyoviy va fizik xossalari. Geografik qobiqning tarkibiy qismlari. Yerning ichki tuzilishi: yer po'sti, mantiya va yadro. Yer po'sti. Yer po'stining tarkibi. Yer po'sti tuzilishining asosiy xususiyatlari. Yer po'stini hosil qilgan tog' jinslari, ularning turlari. Umumsayyoraviy relyef shakllarining joylanishi. Geoxronologik jadval. Asosiy tog' bo'lish bosqichlari. Platformalar, geosinklinallar, qalqonlar, plitalar. Tektonik harakatlar, uning turlari. Zilzila va vulqon. Litosfera plitalari. Materiklarning gorizontaal suzib yurish nazariyasi.

Yer yuzasining asosiy relyef shakllari. Yer yuzasi tuzilishning asosiy xususiyatlari. Yer yuzasida quruqlik va suvlikning taqsimlanishi. Qit'a va materik tushunchasi. Materiklar, orollar, yarim orollar. Relyef hosil qiluvchi asosiy jarayonlar. Endogen (ichki) va ekozen (tashqi) kuchlar tushunchalari. Quruqlik yuzasidagi asosiy relyef shakllari – tekislik, pasttekislik, adirlar, qirlar, platolar, tog' tizmalari, tog'lik va yassi tog'lik. Tog'liklarning paydo bo'lishi va balandligiga ko'ra turlari. Cho'kma va botiqlar. Gipsografik egri chiziq.

Gidrosfera haqida umumiy tushuncha. Uning tarkibiy qismlari. Suvning Yer yuzida taqsimlanishi. Suvning aylanma harakati, katta va kichik aylanma harakatlar. Dunyo okeani va uning tarkibiy qismlari: dengizlar, bo'g'izlar, qo'ltiqlar. Okean suvining xususiyatlari: harorati, sho'rliigi, zichligi, tiniqligi, bosimi. Suvning harakatlari: to'lqinlar, oqimlar va qalqish. Okean tubi relyefi. Suvosti tog' tizmalari, soylik (kotlovina) lar, suvosti cho'kmalari(novlar). Batigrafik egri chiziq. Quruqlikdagi suvlar. Yer usti suvlari. Daryolar va ularning geografik ishi. Vaqtincha oqar suvlar va ularning geografik ishi. Ko'llar va ularning turlari, tarqalishi. Xionosfera. Qor chizig'i. Muzliklar va ularning ishi. Muzloqlar. Botqoqliklar. Yer osti suvlari, ularning turlari va tarqalishi. Mineral va termal suvlar. Artezian suvlari.

Atmosfera tushunchasi. Atmosferaning tarkibi. Atmosfera qatlamlari – troposfera, stratosfera, mezosfera, termosfera (ionosfera), ekzosfera, ozon qatlami. Quyosh radiatsiyasining kelishi va taqsimlanishi. Havo harorati va uning dinamikasi. Havo bosimi. Barik relyef. Past va yuqori bosim markazlari, tsiklon va antitsiklon tushunchalari. Havo massalari va frontlari. Havo massalarining harakat turlari. SHamollar, uning turlari, mahalliy va sayyoraviy shamollar. Atmosferadagi suvlar. Nisbiy va mutloq namlik. Bulutlar, ularning turlari. Yog'inlar – yomg'ir, qor, do'l, shudring, tuman. Yer sharida harorat va yog'inning taqsimlanishi. Iqlimning tabiat komponentlariga va vegetatsiya davriga ta'siri. Ob-havo va iqlim. Ob-havo va uning elementlari. O'rganish usullari. Iqlim. Yer shari iqlimi. Iqlim hosil qiluvchi omillar va jarayonlar. Iqlimning vertikal va gorizontaal o'zgarishlari. Kontinental, dengiz, oraliq va musson iqlimlar, ularning o'ziga xos xususiyatlari. Iqlim mintaqalari va issiqlik mintaqalari. Iqlimdagi o'zgarishlar, uning sabablari va oqibatlar. Iqlim o'zgarishini uzoq muddatli prognoz qilish.

Hayotning tarqalish chegerasi. Organizmlarning turlari va ularning vazifasi. "Ekologiya" fani haqida tushuncha. Ekologiya, ekologik holat (vaziyat), tabiatni muhofaza qilish tushunchalari. Ekologik omillar (abiotik va biotik).

Ekotizim. Biotsenoz, fitotsenoz, zootsenoz, biogeotsenoz. Okeanlarning organik dunyosi (plankton, nekton, bentos). Biomassa. Nurash va nurash qobig'i. Pedosfera. Tuproq qatlami va uning inson hayotida tutgan o'rni. Tuproqlarning turlari, ularning Yer yuzi bo'yicha tarqalishi. Tuproq hosil qiluvchi omillar. Tuproq profili (kesmasi). Tuproqning umumiy fizik xossalari. Tuproqlarning inson tomonidan o'zgartirilishi. Tuproq eroziyasi. O'zbekiston tuproqlari va ulardan foydalanishning ekologik jihatlari. O'simliklar dunyosi, ularning asosiy turlari. O'simliklarning tekislik va balandliklar bo'yicha tarqalishi.

Geografik qobiqni gorizontal yo'nalishda tabaqalanishning omillari. Yer yuzasi tuzilishining asosiy xususiyatlari, gipsografik egri chiziq. Mintaqaviy – zonal tuzilmalar. Issiqlik va iqlim mintaqalari. Zonallik. Sovuq (qutbiy va qutbyoni), mo'tadil va issiq (chala cho'l va cho'l zonolari) mintaqalar. Balandlik mintaqalari. Landshaft tuzilmalari. Geografik qobiqning issiqlik manbalari (ichki va tashqi). Geografik qobiqqa quyosh isiqqligining kelishi. Modda va energiyaning aylanma harakati. Litosferadagi aylanma harakatlar. Mantiyada moddalar harakati, litosfera plitalari harakati. Tog' tizmalarining hosil bo'lishi. Geosinklinallarning rivojlanishi. Ko'tarilish va denudatsiya. Issiqlikning aylanma harakati. Radiatsion muvoznat va byudjet. Atmosfera harakatlari. Issiqlik mashinalari. Okean va quruqlik o'rtasida issiqlikning kundalik, fasliy va yillik aylanma harakati. Suvning aylanma harakati. Okeanda oqimlarning harakati. Okeanlarda suvlarning vertikal almashinishi. Biologik va biogeokimyoviy aylanma harakatlari. Geografik qobiqdagi davriy harakatlar. Geografik qobiqning bir butunligi va yaxlitligi.

Rivojlanish manbalari. Geosferalarning vujudga kelishi va rivojlanishi. Geografik qobiq tarkiblarining rivojlanishi (litosfera, gidrosfera, atmosfera, biosfera). Geografik qobiq rivojlanishining asosiy bosqichlari. Yerdagi hayotning paydo bo'lishi. Geografik qobiqning to'rtlamchi davrda rivojlanishi. Yer yuzasi tabiati rivojlanishining asosiy qonuniyatlari.

Geografik qobiqning inson tomonidan o'zgarishi. Jamiyat va tabiatning o'zaro ta'siri. Inson-tabiatdagi yangi kuch. Geografik muhit haqida tushuncha. Hozirgi ilmiy-texnik jadallashtirish va uning geografik qobiqqa ta'siri. Atrof-muhit monitoringi. Issiqlik oqimlarini boshqarishning asoslari. Tabiatni va tabiiy resurslarni muhofaza qilish va ulardan oqilona foydalanish muammolari.

UMUMIY TABIIY GEOGRAFIYA

fanidan savollar:

1. Geografik qobiqning tuzilishi.
2. Yer po'sti va uning tuzilishi.
3. Yerdagi hayotning paydo bo'lishi va tarqalishi.
4. Yerning magnit maydoni, uning tuzilishi.
5. Geografik qobiqning zonalligi va azonalligining sabablari va oqibatlari.
6. Yerdagi hodisa va jarayonlarning davriyligi.
7. Yer va sayyoralarining paydo bo'lishi haqida kosmogonik taxminlar.
8. Atmosfera harakatlari va ularning turlari.
9. Oqimlar va ularning landshaftlarga ta'siri.
10. Geografik qobiqda moddalarning aylanma harakati.

11. Tabiatda texnogen o'zgarishlarning ijobiy va salbiy tomonlari.
12. Yer sharining harakatlari va ularning geografik oqibatlari.
13. Yer sharsimonligining geografik oqibatlari.
14. Buyuk geografik kashfiyotlar davri.
15. Yerning ichki tuzilishi.
16. Tektonik harakatlar.
17. Zilzila va vulqonlar.
18. Gidrosfera va uning tarkibiy qismlari.
19. Dunyo okeani va uning qismlari.
20. Quruqlikdagi suvlar.
21. Daryolar va ularning geografik ishi.
22. Ko'llar va ularning turlari.
23. Atmosfera.
24. Ob-havo va iqlim.
25. Iqlim mintaqalari va tiplari.
26. Havo massalari va havo frontlari.
27. Biosfera.
28. Yer yuzida organizmlarning tarqalishi.
29. Ekologik muammolar.
30. Yer yuzida aholining tarqalishi. Irqlar.
31. Geografiyaning rivojlanish bosqichlari (O'rta Osiyo misolida).
32. Olam, galaktika, Quyosh sistemasi.
33. Sayyoralar.
34. Yer sayyorasi va uning evolyutsiyasi.
35. Geografik qobiq, uning tarkibi va tuzilishi.
36. Litosfera va uning tuzilishi.
37. Atmosfera va uning tuzilishi.
38. Biosfera va uning tuzilishi.
39. Gidrosfera va tarkibiy qismlari.
40. Dunyo okeani va uning tashkil etuvchilari.
41. O'rta Osiyo daryolari va ko'llari.
42. O'zbekiston suv omborlari
43. O'rta Osiyo tog' muzliklari.
44. Ob-havo elementlari.
45. Fenologik kuzatishlar olib borish.
46. Iqlim va iqlim o'zgarishi muammolari.
47. Energiya, oziq-ovqat, chuchuk suv, xom ashyo muammolari.
48. Suv resurslari, muhofazasi va ulardan samarali foydalanish masalalari.
49. Tuproqlar klassifikatsiyasi.
50. Xalq ho'jaligiga ta'sir etadigan tabiiy geografik jarayonlar tavsifi.
51. Geografik qobiqning tuzilishi.
52. Earning ichki tuzilishi.
53. Yer po'sti va uning tuzilishi.
54. Yerda hayotning paydo bo'lishi va tarqalishi.
55. Yerning magnit maydoni, uning tuzilishi.

56. Geografik qobiqning zonalligi va azonalligining sabablari va oqibatlari.
57. Yerdagi hodisa va jarayonlarning davriyligi.
58. Yer va sayyoralarning paydo bo'lishi haqida kosmogonik taxminlar.
59. Atmosfera harakatlari va ularning turlari.
60. Oqimlar va ularning landshaftlarga ta'siri.
61. Geografik qobiqda moddalarning aylanma harakati.
62. Tabiatda texnogen o'zgarishlarning ijobiy va salbiy tomonlari.
63. Yer sharining harakatlari va ularning geografik oqibatlari.
64. Yer sharsimonligining geografik oqibatlari.
65. Buyuk geografik kashfiyotlar davri.
66. Yerning ichki tuzilishi.
67. Tektonik harakatlar, uning turlari.
68. Zilzila va vulqonlar.
69. Gidrosfera va uning tarkibiy qismlari.
70. Dunyo okeani va uning qismlari.
71. Quruqlikdagi suvlar.
72. Yer usti suvlari: daryolar, ko'llar, botqoqliklar, muzliklar va muzloqlar.
73. Daryolar va ularning geografik ishi.
74. Ko'llar va ularning turlari.
75. Atmosfera.
76. Ob-havo va iqlim.
77. Iqlim mintaqalari va tiplari.
78. Havo massalari va havo frontlari.
79. Yer sharida harorat va yog'inning taqsimlanishi.
80. Biosfera.
81. Yer yuzida organizmlarning tarqalishi.
82. O'simliklar dunyosi, ularning asosiy turlari.
83. Ekologik muammolar.
84. Landshaft haqida tushunchalar.
85. Inson va atrof-muhit.
86. Buyuk geografik kashfiyotlar.
87. Quyosh sistemasi va Yer sayyorasining umumiy ta'rif bering.
88. Daraja to'ri va uning elementlari, geografik koordinatalar
89. Geoxronologik jadval va uning tahlili.
90. Yerning ichki tuzilishi: yer po'sti, mantiya va yadro.
91. Yer yuzasining tektonik tuzilishi va uning tahlili.
92. Litosfera plitalari.
93. Daryolar, ko'llar, botqoqliklar, muzliklar va muzloqlar.
94. Oqar suvlar va ularning geografik ishi.
95. Qoplama muzliklar va ular hosil qilgan relef shakllari.
96. Ob-havo elementlarini o'lchash asboblari va ular bilan ishlash.
97. Iqlim mintaqalari xaritasini ishlash.
98. Iqlim xaritasining tahlili.
99. Yer sharida harorat va yog'inning taqsimlanishi.
100. O'zbekiston iqlimidagi o'zgarishlar.

101. Yer yuzida tuproqlarning tarqalishi.
102. Geografik mintaqalar va tabiat zonalari.
103. Yerda hayotning paydo bo'lishi va rivojlanishi.
104. Tabiiy sharoit va tabiiy resurslar.
105. Energiya, oziq-ovqat, chuchuk suv, xom ashyo muammolari.
106. Suv resurslari, muhofazasi va ulardan samarali foydalanish masalalari.
107. Tuproqlar klassifikatsiyasi.
108. Xalq ho'jaligiga ta'sir etadigan tabiiy geografik jarayonlar tavsifi.
109. Tabiiy muhitni muhofaza qilish

VI. Asosiy va qo'shimcha o'quv adabiyotlar hamda axborot manbaalari

Asosiy adabiyotlar:

1. Ibragimova R.A., Mirakmalov M.T. Yer bilimi asoslari. O'quv qo'llanma. - Toshkent: «Barkamol fayz media», 2017 - 188 bet.
2. Abdunazarov O'.Q., Mirakmalov M.T., Sharipov Sh.M., Ibragimova R.A. Ibraimova A.A. Umumiy tabiiy geografiya. Darslik. -Toshkent, 2018. -328 b.
3. Abdunazarov O'.Q., Mirakmalov M.T., Sharipov Sh.M., Ibragimova R.A. Ibraimova A.A. Umumiy tabiiy geografiya. Darslik. -Toshkent, 2019. -324 .
4. Tulyaganova N.Sh. Umumiy va tarixiy geologiya. Toshkent , 2020.
5. Zokirov Sh.S., Toshov X.R. Geografiya tarixi. Buxoro, 2021.
6. Vahobov H. va boshq. Umumiy Yer bilimi. Darslik. –T.: “Bilim”, 2005.

Qo'shimcha adabiyotlar:

1. O'zbekiston Respublikasini yanada rivojlantirish bo'yicha Harakatlar strategiyasi to'g'risida. O'zbekiston Respublikasi qonun hujjatlari to'plami, 2017 y., 6-son, 70-modda.
2. Mirziyoev SH.M.Erkin va farovon, demokratik O'zbekiston davlatini birgalikda barpo etamiz.-T.:O'zbekiston, 2017.
3. Mirziyoyev Sh. Buyuk kelajagimizni mard va olijanob xalqimiz bilan birga quramiz.- T O'zbekiston 2017.
4. Mirziyoyev Sh. Qonun ustuvorligi va inson manfaatlarini ta'minlash – yurt taraqqiyoti va xalq farovonligining garovi O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasi qabul qilinganing 24 yilligiga bag'ishlangan tantanali marosimdagi ma'ruza 2016-yil 7-dekabr.- T O'zbekiston 2017.
5. William Lowrie. Fundamentals Geophysics. 2007.
6. World Regional Geography (This text was adapted by The Saylor Foundation under a Creative Commons Attribution-Non Commercial-ShareAlike 3.0 License without attribution as requested by the work's original creator or licensee).www.saylor.org/books.
7. Gerenchuk K.I., Bokov V.A., CHervanov I.G. Obщee zemlevedenie. - M.: “Vysshaya shkola”, 1984. -256 s.
8. Kalesnik S.V. Umumiy Er bilimi qisqa kursi. -T.: 1966. -300 b.
9. SHubaev L.P. Umumiy Er bilimi -T.: “O'qituvchi”, 1975.
10. Milkov F.N. Obщee zemlevedenie. -M.: “Vysshaya shkola”, 1990.
11. Hikmatov F.X., Sirliboeva Z.S., Aytbaev D.P. Ko'llar va suv omborlari geografiyasi, gidrologik xususiyatlari. –T.: Universitet, 2000.

12. Qoraev S., G'ulomov P.N., Raximbekov R.U. Geografik terminlar izohli lug'ati.- T.: "O'qituvchi", 1979.
13. G'ulomov P.N. Inson va tabiat. –T.: "O'qituvchi", 1990.
14. G'ulomov P.N. Jo'g'rofiya atamaları va tushunchalari izohli lug'ati. - T.: "O'qituvchi", 1994.
15. Zokirov SH.S. Amaliy va antropogen landshaftshunoslik. –T.: Universitet, 1999.
16. Isachenko A.G. Landshaftovedenie i fiziko-geograficheskoe rayonirovanie. – M.: 1991.
17. Nikolaev V.A. Landshafty aziatskix stepey. -M.: 1999.
18. Pardayev G'R. Umumiy Yer bilimi (mustaqil ishlar bo'yicha uslubiy ko'rsatma).-T.: 2008. -119 b.
19. G'ulomov P.N. Inson va tabiat. -T.: 2009.
20. Ibragimova R.A. Yer bilimi asoslaridan amaliy mashg'ulotlar. Uslubiy qo'llanma. Toshkent, 2018. – 56 b.

JAHON GEOGRAFIYA FANI BO'YICHA

Yer yuzasining shakllanishi va rivojlanishi. Yer va sayyoralarning kelib chiqishi haqidagi tahminlar (gipotezalar). Litosfera plitalari va ularning harakatlari. Rift zonalari. Yer yuzasidagi asosiy relef shakllari: geostruktura, geoskulptura haqida tushuncha. Yerda quyosh radiatsiyasining taqsimlanishi. Radiatsiya va issiqlik balansi. Iqlim mintaqalari va ularning hosil bo'lishi. Yer yuzasining notekis isishi, past va yuqori bosim oblastlarining hosil bo'lishi, asosiy havo massalari, atmosfera havosining doimiy va mavsumiy harakatlari, past va yuqori bosim markazlari. Iqlim va vegetatsiya. Gidrotermik sharoit va biomassa miqdori haqida tushuncha. Bioxilma xillik. Okeandagi geografik mintaqalar va ularning quruqlikdagi geografik mintaqalar bilan o'xshashligi va tafovutlari. Sektorlik va uning hosil bo'lishi. Okeanbo'yi va ichki quruqlik sektorlari. Tabiat zonalari va ularning kelib chiqishi. Quruqlikda geografik zonallikning namoyon bo'lishining umumsayyoraviy ko'rinishi (modeli). Iqlim o'zgarishi, uni oldini olishga qaratilgan harakatlar, Kioto protokoli.

Quruqlikdagi tabiat zonalari. Quruqlikdagi tabiat zonalarining geografik mintaqalar bo'yicha ta'rifi. Ekvatorial mintaq. Tabiat zonalari: doimiy yashil sernam va nam o'rmonlar (gileya); doimiy yashil, bargini to'kadigan o'rmonlar. Subekvatorial mintaq. Tabiat zonalari: quruq savanna, siyrak o'rmon va butalar; nam va mo'tadil nam savanna va siyrak o'rmonlar; bargini to'kuvchi mo'tadil nam va quruq o'rmonlar; doimiy yashil yarimquruq o'rmon va butazorlar; nam va mo'tadil nam yashil o'rmonlar; nam va mo'tadil nam doimiy yashil o'rmonlar. Tropik mintaq. Tabiat zonalari: doimiy yashil nam o'rmonlar; yarim doimiy yashil mavsumiy nam o'rmonlar; savanna, siyrak o'rmon va butazorlar; chalacho'l; cho'l. Subtropik mintaq. Tabiat zonalari: o'tloq dasht va preriyalar; dasht; yozi nam siyrak o'rmon va butazorlar; cho'l; chala cho'l; o'rta dengiz bo'yi tipidagi o'rmon va butazorlar; yarim doimiy yashil keng bargli o'rmonlar; doimiy va yarim yashil aralash o'rmonlar, igna bargli o'rmonlar. Mo'tadil mintaq. Tabiat zonalari: chalacho'l va cho'l; cho'lacho'l; dasht; o'rmondasht va preriyalar; keng bargli o'rmonlar; aralash o'rmonlar; igna bargli o'rmonlar; okean bo'yi o'tloqlari va sirak o'rmonlar. Subarktika va subantraktika mintaqalari. Tabiat zonalari: tundra; o'rmon-tundra. Arktika va antraktika mintaqalari. Tabiat zonalari: muz sahrolari; tundra.

Balandlik mintaqalari. Hosil bo'lishining asosiy sabablari. Balandlik mintaqalarining joylashishidagi asosiy qonuniyatlar. Balandlik va kenglik mintaqalari orasidagi farqlar va o'xshashliklar, har bir geografik mintaqalardagi balandlik mintaqalarining ta'rifi.

Qutbiy nomutanosiblik (assimetriya) va geografik qobiq rivojlanishining davriyligi. Termik ekvator, subtropik maksimumlarning joylanishi. Geografik mintaqalarning 4-5⁰ shimolga siljish sabablari. Davriylik.

Tabiat zonalarining shakllanish tarixi, ularning tabaqalanish sabablari. Bo'r davridan boshlab hozirgacha tabiat zonalarining rivojlanishi. Muz bosish davrlarida tabiat zonalarining joylashishdagi o'zgarishlar. Paleolit, mezolit, neolit, bronza, temir va hozirgi davrda insoniyatning tabiatga ta'siri.

Yer yuzasining inson tomonidan o'zlashtirilishi va tabiiy landshaftlarning o'zgarishi. Tabiatdan foydalanishda, uni muhofaza qilishda inson xo'jalik faoliyatining ahamiyati. Madaniy landshaftlar. Landshaftlarni o'zgarish darajasiga qarab guruhlarga ajratish. Yer yuzasini tabiiy geografik rayonlashtirish. Tipologik va individual-regional rayonlashtirish birliklari.

Okeanar tabiiy geografiyasi. Kirish. Okeanlar tabiiy geografiyasining maqsadi va vazifalari, boshqa fanlar bilan aloqasi. Dunyo okeani tushunchasi. Dunyo okeani tabiatining asosiy xususiyatlari. Okeanning birlamchiligi, ikkilamchiligi va litosfera plitalari tektonikasi nazariyalari. Okean tagi relefining asosiy shakllari, okean tagi yotqiziqlari.

Dunyo okeanining iqlimi va suv massalari. Iqlim hosil qiluvchi omillar. Doimiy va mavsumiy past va baland atmosfera bosimi markazlari, doimiy shamollar. Suvning sho'rliigi va harorati. Suv massalari va ularning harakati. Okeandagi hayot. Okean mavjudotlarining geologik faoliyati. Dunyo okeani biotsenozlari va biogeografik oblastlari. Dunyo okeanining geografik mintaqalari. Suv yuzasidagi va okean tubidagi geografik mintaqalar. Okean tabiatini muhofaza qilish. Regional birliklari: Tinch, Atlantika, Hind va SHimoliy Muz okeani. Okeanlarga umumiy tabiiy geografik ta'rif.

Yevrosiyo. Materiklar, qit'alar, orollar, yarimorollar, okeanlar, dengizlar, qo'ltiqlar va bo'g'ozlar haqida umumiy tushuncha. Yevrosiyaning asosiy xususiyatlari (maydonining kattaligi, shimoldan janubga cho'zilganligi va shimoliy yarim shardagi hamma geografik mintaqalarning namoyon bo'lganligi).

Yevropa qit'asining geologik tuzilishi va reliefi. Yevropa qit'asining iqlim hosil qiluvchi omillari. Iqlim mintaqalari va tabiat zonalari. Ichki suvlari (daryolari, ko'llari, er osti suvlari). Yevropa tuproqlari, o'simlik va hayvonot olami. Yevropaning yirik regional tabiiy geografik o'lkalari. Shimoliy Yevropa, Markaziy Yevropa, Janubiy Yevropa, Sharqiy Yevropa.

Osiyoning geologik tuzilishi va reliefi. Relief shakllarining xilma-xilligi. Osiyaning iqlimi va tabiat zonalari. Osiyaning ichki suvlari. Osiyo tuproqlari, o'simlik va hayvonot olami. Yirik tabiiy geografik o'lkalari: G'arbiy Sibir, Sharqiy Sibir, Sibir, Sharqiy Sibir, Uzoq Sharq, Sharqiy Osiyo, Janubi-Sharqiy Osiyo, Markaziy Osiyo, O'rta Osiyo, Janubiy Osiyo, Janubi-g'arbiy Osiyo, Old Osiyo. Relefining juda xilma-xilligi, quruqlikning eng baland va past nuqtalarining shu materikda joylashganligi va h.k.). Siyosiy xaritasi va asosiy xalqlari.

Materikning shakllanish tarixi. Vulqonli oblastlar. Foydali qazilmalari. Iqlimini hosil qiluvchi omillar. Ichki suvlari. Yevrosiyaning tuproqlari, o'simlik va hayvonot dunyosi. Geografik mintaqalari va tabiat zonalari. Yevrosiyaning yirik regional tabiiy geografik o'lkalari: Shimoliy Yevropa, Markaziy Yevropa, Janubiy Yevropa, Sharqiy Yevropa, g'arbiy Sibir, Sharqiy Sibir, Uzoq Sharq, Sharqiy Osiyo, Janubi-Sharqiy Osiyo, Markaziy Osiyo, O'rta Osiyo, Janubiy Osiyo, Janubi-g'arbiy Osiyo, Old Osiyo. Yirik regional tabiiy geografik o'lkalarning kichik tabiiy geografik o'lkalarga ajratilishi. Shimoliy Yevropa: Fennoskandiya, Islandiya, O'rta Yevropa yoki Germaniya-Polsha tekisliklari, Gersin Yevropasi va Britaniya orollari tabiiy geografik o'lkalari. Har bir regional tabiiy geografik o'lkaning umumiy tabiiy geografik tasnifi: geografik o'rni, tektonikasi va geologik

tuzilishi, foydali qazilmalari va reliefi, iqlimi, ichki suvlari, tuproqlari, o'simliklari va hayvonot dunyosi, tabiatiga inson faoliyatining ta'siri.

Shimoliy Amerika. Tabiiy geografik xususiyatlari. Shakllanish tarixi. Materikning tarkib topishidagi asosiy bosqichlar. Shimoliy Amerika platformasi, kaledon, gersin, kimmeriy, laramiy va alp burmalanishi oblastlari va ularning relefda aks etishi. Foydali qazilmalarini joylanish qonuniyatlari va ulardan foydalanish darajasi. To'rtlamchi davr muzliklarining relef shakllarini hosil bo'lishidagi ahamiyati. Asosiy relef shakllari.

Iqlimi. Iqlimini hosil qiluvchi omillar. Atrofidagi okeanlarning materik iqlimiga ta'siri. Iqlimni fasllar bo'yicha almashinishi. Iqlim mintaqalari va ularning ta'rifi. Ichki suvlari. Daryo turlari, yirik daryolar ta'rifi. Ko'llar va ularning kelib chiqishi. Suv resurslari.

O'simligi, tuproqlari va hayvonot dunyosi. O'simliklarining kelib chiqish markazlari va hozirgi o'simlik qoplamining shakllanish tarixi. Tuproq, o'simlik va hayvonot dunyosining tarqalish qonuniyatlari. O'simlik va hayvonot dunyosini muhofaza qilish masalalari. Milliy bog'lar, qo'riqxonalar va alohida qo'riqlanadigan joylar.

Geografik mintaqalar va tabiat zonalari, ularning joylanishining o'ziga xos xususiyatlari. Kordilera tog'laridagi balandlik mintaqalari. Landshaftlar va ularning inson tomonidan o'zlashtirilishi. Yirik regional tabiiy geografik o'lkalari: Kordilera tog'lari, Kordilera tog'laridan tashqaridagi sharq. Kordilera tog'laridan tashqaridagi sharq quyidagi kichik regional o'lkalarga ajratiladi: Grenlandiya, Kanada-Arktika to'plam orollari, Lavrentiya qirlari, Markaziy tekisliklar, Buyuk tekisliklar, Appalachi tog'lari, qirg'oq bo'yi tekisliklari. Kordilera tog'lari quyidagi kichik o'lkalarga ajratiladi: Alyaska Kordilerasi, Kanada Kordilerasi, Janubiy Kordilera, Meksika tog'ligi. Ularning umumiy tabiiy geografik tavsifi Evrosiyo o'lkalari uchun qabul qilingan tartibda amalga oshiriladi. Markaziy Amerika.

Janubiy Amerika. Geografik joylanishi, qiyofasi, o'lchamlari va tabiatining asosiy xususiyatlari, SHimoliy Amerika materigi bilan o'xshashligi va farqlari.

Shakllanish tarixi, reliefi va foydali qazilmalari. Janubiy Amerika platformasi, kaledon, gersin, mezozoy va alp burmalanish oblastlari. Sharqiy qismidagi yassi tog'lar va tekislik, pasttekisliklar. And burmalanish oblasti. Iqlimi. Iqlimini hosil qiluvchi omillar. Atrofidagi okeanlarning iqlimga ta'siri (Peru va El-Nino oqimlari). Iqlimning fasllar bo'yicha almashinishi. Iqlim mintaqalari va ularning ta'rifi. Ichki suvlari. Asosiy daryolari, ularning ta'rifi. Ko'llari. Suv resurslari.

Tuproq, o'simlik qoplami va hayvonot dunyosining asosiy xususiyatlari. Zoogeografik oblastlari. Geografik mintaqalari va zonalari. Gileylar va gemigileylar. And tog'laridagi mintaqalar.

Yirik regional tabiiy geografik o'lkalari: And tog'lari, And tog'laridan tashqaridagi sharq. And tog'laridan tashqaridagi sharq quyidagi kichik tabiiy geografik o'lkalarga ajratiladi: Lyanos-Orinoko, Gviana yassi tog'ligi, Amazoniya, Braziliya yassi tog'ligi, Ichki tekisliklar, Kordilera oldi va Serra pampasi. And tog'lari quyidagi kichik o'lkalarga ajratiladi: SHimoliy And, Markaziy And,

Subtropik And va Patagoniya And tog'lari. Ularning umumiy tabiiy geografik tasnifi.

Afrika. Materik geografik o'rining asosiy xususiyatlari. Shakllanish tarixi, reliefi va foydali qazilmalari. Afrika platformasi va uning relefda aks etganligi. Baland va past Afrika. Shimoliy Afrika cho'llari. Buyuk Afrika yoriqlari. Paleozoy va Alp burmalanish oblastlari va ularning relefda aks etishi. Rudali foydali qazilmalarning baland Afrikada, neft, gaz, fosforit konlarining past Afrikada joylashganligi.

Iqlimi. Iqlimini hosil qiluvchi asosiy omillar. Yoz va qish fasllarida harorat, namlik va yog'inning taqsimlanishi. Iqlim mintaqalarining takrorlanishi (ekvatorial mintaqadan tashqari). Faunistik oblastlari, hayvonot dunyosining o'ziga xos xususiyatlari. Tuproqlari va ularning hosil bo'lish jarayoni. Cho'llanish muammosi va uni echish yo'llari. Asosiy qo'riqxonalari. Geografik mintaqalari va tabiat zonalari, ularning tavsifi.

Yirik regional tabiiy geografik o'lkalari: Past Afrika, Baland Afrika. Past Afrika quyidagi kichik tabiiy geografik o'lkalarga ajratiladi: Atlas tog'lari; Sahroi Kabir; Sudan-Gvineya; Kongo botig'i. Baland Afrika quyidagi kichik tabiiy geografik o'lkalarga ajratiladi: Sharqiy Afrika; Efiopiya-Somali; Janubiy Afrika. Ularning umumiy tabiiy geografik tasnifi.

Avstraliya va Yangi Zelandiya. Janubiy yarim sharda joylashganligi, o'lchamlari, o'ziga xos xususiyatlari. Tarkib topish tarixi, reliefi va foydali qazilmalari. Avstraliya platformasining tuzilishi va uni relefda aks etganligi (g'arbiy Avstraliya yassi tog'ligi, Markaziy tekislik), paleozoy burmalanish mintaqasi (Sharqiy Avstraliya tog'lari). Hozirgi vaqtdagi relef hosil qiluvchi omillar. Rudali foydali qazilmalar, oltin mintaqasi, neft-gaz va ko'mir havzalari.

Iqlimi va ichki suvlari. Iqlimini hosil qiluvchi omillar. Namlik va yog'inni taqsimlanishi. Iqlim mintaqalari. Daryolari. "Kriklar", sho'r ko'llar, er osti suvlari (arteziyan havzalari). Geografik mintaqalari va tabiat zonalari. Regional tabiiy geografik o'lkalari: g'arbiy Avstraliya, Markaziy tekislik va Sharqiy Avstraliya tog'lari. Yangi Zelandiya: Shimoliy va Janubiy orollar. Ularga umumiy tabiiy geografik tavsif.

Okeaniya. Geografik joylanishi. Tabiatning asosiy xususiyatlari. Okean ta'siridagi landshaftlarning keng tarqalganligi. Geologik tuzilishi va reliefi. Mezozoy va kaynozoy burmalanish mintaqalari va janubi-g'arbiy Okeaniya orollarining hosil bo'lishi. Vulqonlar otilishi. Mikroneziya va Polineziya orollarining hosil bo'lishi. Tropik mintaqalarda okean sathining o'zgarishi va marjon orollarining hosil bo'lishi. Asosiy relef shakllari. Foydali qazilmalari.

Iqlimi va ichki suvlari. Havo massalari va ularning harakati, harorat, yog'inlar, tropik siklonlar. Daryolari va ularning asosiy xususiyati (kaltaligi, asosan yomg'irdan to'yinishi, sharshara va ostonalarning ko'pligi va h.k.). Ko'llari, yer osti suvlari. Tuproq-o'simlik qoplami va hayvonot dunyosi. Tuproqlarning, o'simliklarning asosiy turlari. Nam tropik mangra o'rmonlari, savannalari. Hayvonot dunyosining o'ziga xos xususiyatlari. Tabiiy geografik o'lkalari: Melaneziya, Mikroneziya, Polineziya. Ularning umumiy tabiiy geografik tasnifi qabul qilingan tartibda amalga oshiriladi.

Antarktida. Qutb doirasi ichida joylashgan yagona materik ekanligi. Tabiatining asosiy qirralari, o'lchamlari. shakllanish tarixi. Muz usti va osti reliefi. Muzning qalinligi, muzning turlari. Shelf muzliklari. "Vohalar". Iqlimining o'ziga xos xususiyatlari. O'simlik va hayvonot dunyosi. G'arbiy Antraktida, Sharqiy Antraktida. Ularning umumiy tabiiy geografik tasnifi.

Dunyoning hozirgi zamon siyosiy xaritasi, jahon mamlakatlarining sotsial-iqtisodiy guruhleri. Dunyoning siyosiy xaritasi va uning shakllanish xususiyatlari. Jahon mamlakatlarining, hududi va aholi soni. Mamlakatlarning davlat tuzumi. YaIM bo'yicha mamlakatlar tavsifi. Davlatlarning tiplari. O'tish iqtisodiyoti, rivojlangan va rivojlanayotgan davlatlar. Anklav va eksklav mamlakatlar.

Jahon tabiiy resurslari geografiyasi. ekologik muammolar. Jahon tabiiy resurslarining turlari. Agroiqlim resurslari. Yer-suv resurslari. Hidroenergetika resurslari. Foydali qazilmalar geografiyasi. Dunyo okeani resurslari. Tabiat-jamiatning o'zaro ta'siri va uning oqibatlari. Jahon va uning mintaqalarida geoekologik muammolar

Jahon aholisi. Jahon aholisi soni va o'sishi. Aholi joylashuvi va uning mintaqaviy xususiyatlari. Aholi takror barpo bo'lishi. «Demografik portlash» va uning oqibatlari. Dunyo mintaqalarida demografik o'tish davrining xususiyatlari. Dunyoning turli mintaqalari demografik rivojlanishining asosiy ko'rsatkichlari. BMTning demografik prognozi. Zamonaviy xalqaro migratsiya va uning iqtisodiy rivojlanishga ta'siri. Mehnat resurslari, ishsizlik muammosi va ularning regional xususiyatlari.

Jahon urbanizatsiyasi. Urbanizatsiya va unga ta'sir etuvchi omillar. Shahar va qishloq aholisi. Jahon urbanizatsiyasining mintaqaviy xususiyatlari. Suburbanizatsiya. Dunyoviy shaharlar, yirik aglomeratsiyalar, megalopolislar. Poytaxt shaharlar va ularning iqtisodiy salohiyati.

Xalqaro mehnat taqsimoti va unga ta'sir etuvchi omillar. Xalqaro mehnat taqsimotining shakllanishi. Hududiy mehnat taqsimoti. Xalqaro va rayonlararo mehnat taqsimoti. Adam Smitning mutlaq afzallik nazariyasi. David Rikardoning nisbiy (qiyosiy) afzallik qonuni. Xalqaro mehnat taqsimoti va jahon xo'jaligining shakllanishi. Xalqaro mehnat taqsimoti va uning omillari.

Jahon xo'jaligi. Jahon xo'jaligi va uning tarmoqlar tarkibi. Jahon xo'jaligining shakllanish va rivojlanish bosqichlari. Yevropa mamlakatlari iqtisodiyotining rivojlanishi. Manufakturaning yuzaga kelishi. Buyuk geografik kashfiyotlar. Eng muhim texnik kashfiyotlar. Yevropa va SHimoliy Amerika mamlakatlaridagi sanoat inqilobining dunyo mintaqalari iqtisodiy rivojlanishiga ta'siri. Mustamlaka tuzumi. Hozirgi zamon rivojlanayotgan mamlakatlari iqtisodiyotining yuqori sur'atda o'sishiga ta'sir etuvchi omillar.

Jahon sanoati. Sanoatni hududiy tashkil etish omillari. Xomashyo, energetika, mehnat resurslari, transport va ekologik omillar. Jahon sanoatining tarmoqlar tarkibi. Yoqilg'i sanoati va uning tarmoqlari. Ko'mir sanoati geografiyasi. Jahon neft zahiralar va geografiyasi. Gaz sanoati. Jahon energetikasi. Jahonda elektroenergiya ishlab chiqarish. Qora va rangli metallurgiya. Po'lat ishlab chiqarish va eksport qilish. Jahon mashinasozligi. Rivojlangan mamlakatlarda

fantalab mashinasozlik sanoatining mujassamlashuvi. Avtomobilsozlik. Kimyo sanoati. O'rmon sanoati. Yengil sanoat. Oziq-ovqat sanoati. Jahon sanoatining hududiy tarkibi va rivojlanishidagi o'zgarishlar.

Jahon qishloq xo'jaligi. Jahon qishloq xo'jaligi va uning tarmoqlar tarkibi. Dehqonchilik: donli ekinlar, texnika ekinlari, moyli ekinlar, sabzavotchilik, bog'dorchilik va uzumchilik. Chorvachilik. Qoramolchilik. Cho'chqachilik. Qo'ychilik. Parrandachilik va boshqalar. Fan-texnika inqilobining jahon qishloq xo'jaligiga ta'siri. Intensiv va ekstensiv qishloq xo'jaligi. Global oziq-ovqat muammosi.

Jahon transporti. Transportning turlari. Mamlakatlararo iqtisodiy aloqalarda transportning tutgan o'ri. Jahon transportining yuk tashish tarkibi. Dengiz transporti. Globallashuv jarayonlari va unda transportning ahamiyati. O'zbekiston transporti.

Xalqaro iqtisodiy integratsiya va globallashuv jarayonlari. Xalqaro iqtisodiy integratsiya. Integratsiya va globallashuv jarayonlari. Xalqaro iqtisodiy aloqalarning turlari. Erkin iqtisodiy zonalar. Integratsion birlashmalarda O'zbekistonning ishtiroki. Transmilliy kompaniyalar geografiyasi. Dunyoning yirik iqtisodiy-ijtimoiy va geosiyosiy mintaqalari.

Jahonning regional tafsifi. Yevropa. Yevropa siyosiy xaritasi, uning jahon iqtisodiyotida tutgan o'ri. Subregionlari. Yirik davlatlari va ularning ijtimoiy-iqtisodiy rivojlanishi. G'arbiy Yevropa aholisi. Shimoliy Yevropa mamlakatlari. Yevropaning O'rtadengizbo'yi davlatlari. Germaniya. Iqtisodiy geografik o'ri, tabiiy sharoiti va resurslari. Aholisi va mehnat resurslari. Iqtisodiyoti. Transporti va tashqi iqtisodiy aloqalari. Birlashgan Germaniyaning iqtisodiy rivojlanish muammolari va istiqbollari. Ichki tafovutlari. Buyuk Britaniya. Iqtisodiy geografik o'ri, tabiiy sharoiti va mineral resurslari. Ularning mamlakat xo'jaligini rivojlantirishdagi ahamiyati. Sanoatining rivojlangan tarmoqlari. Qishloq xo'jaligi. Tashqi iqtisodiy aloqalari. Frantsiya. Mineral resurslarining xo'jalikda tutgan o'ri. Aholisi va mehnat resurslari. Sanoat ishlab chiqarishining ixtisoslashuvi va hududiy tarkibi xususiyatlari. Frantsiya va O'zbekiston iqtisodiy munosabatlari. Italiya. Iqtisodiy geografik o'rnining o'ziga xosligi. Aholisi va mehnat resurslari. Iqtisodiyoti. Turizmni mamlakat iqtisodiyotidagi ahamiyati. Ichki tafovutlari. O'zbekiston - Italiya hamkorligi.

MDH va Sharqiy yevropa davlatlari. Sharqiy Yevropaning o'tish iqtisodiyoti davlatlari. Tabiiy, mineral xomashyo, demografik, geosiyosiy, transport-kommunikatsiya va ishlab chiqarish salohiyati. Ukraina. Moldaviya. Belorussiya mamlakatlari. Rossiyaga iqtisodiy geografik tavsif. O'zbekistonga qo'shni MDH tarkibidagi mamlakatlar: Qozog'iston, Qirg'iziston, Tojikiston, Turkmaniston. Janubiy Kavkaz davlatlari (Zakavkazya). Ozarbayjon. Armaniston

Osiyo mamlakatlari. Sharqiy Osiyoning rivojlangan davlatlari. Yaponiyaning jahon ilmiy-texnika taraqqiyotida tutgan o'ri. Yapon iqtisodiy tajribasi. Zamonaviy Yaponiya-Osiyo mo'jizasi. Osiyo Janubiy Koreyaning iqtisodiy rivojlanishi. Xitoy iqtisodiyoti. Janubiy-sharqiy Osiyo davlatlari. Janubiy-sharqiy Osiyo mamlakatlari madaniy geografiyasi. Indoneziya. Osiyoning yangi industrial mamlakatlari. Janubiy Osiyo. Hindiston. Iqtisodiy geografik o'ri va

tabiiy resurslari. Aholisi.Xo'jaligi.O'zbekistonning Osiyo mamlakatlari bilan iqtisodiy hamkorligi.

Shimoliy amerika davlatlari. AQSH. Iqtisodiy geografik o'rni. Sanoat tarmoqlari va ularning joylashuvi. Qishloq xo'jaligi. Transporti va tashqi iqtisodiy aloqalari. Iqtisodiy rayonlari. AQSH-O'zbekiston hamkorligi. Kanada. Iqtisodiy geografik o'rni va tabiiy resurslari. Aholisi. Mamlakat xo'jaligida o'rmon va yog'ochsozlik sanoatining ahamiyati. Qishloq ho'jaligi. Tashqi iqtisodiy aloqalari

Lotin amerikasi davlatlari. Tabiiy resurslari. Aholisi. Zamonaviy Lotin Amerikasi davlatlari iqtisodiyotining rivojlanishi. Braziliya. Iqtisodiy geografik o'rni va tabiiy resurslari. Aholisi va Afrika davlatlari. Shimoliy Afrika davlatlari. Misr, Jazoir. Iqtisodiy geografik o'rni va tabiiy resurslari. Aholisi. Mintaqa iqtisodiyotining tarmoqlar va hududiy tarkibi, ijtimoiy-iqtisodiy, madaniy rivojlanish xususiyatlari. Tropik Afrika davlatlari.Iqtisodiy geografik o'rni va tabiiy resurslari. Aholisi. Xo'jaligi. Agrar soha va uning hududiy tashkil etilishi.Rivojlanish muammolari. Janubiy Afrika davlatlari. JAR. Xo'jaligidagi yetakchi tarmoqlar. Rangdor va nodir metallar.Foydali qazilmalarning xo'jalikni rivojlantirishdagi ahamiyati.

Avstraliya va okeaniya davlatlari. Avstraliya davlatining makroiqtisodiy va ijtimoiy rivojlanish ko'rsatkichlari. Xalqaro mehnat taqsimotida tutgan o'rni. Xo'jaligidagi o'ziga xos xususiyatlar. Sanoatining asosiy tarmoqlari. Qishloq xo'jaligi. Chorvachilik. Yangi Zelandiya. Okeaniya davlatlari rivojlanishining asosiy muammolari. Global isish va dunyo okeani sathining ko'tarilishi xavfi.

JAHON GEOGRAFIYASI

fanidan savollar:

1. Materiklar va okeanlar tabiiy geografiyasining maqsad va vazifalari.
2. Dunyo okeanining asosiy xususiyatlari
3. Materiklar, qit'alar, orollar, yarim orollar, okenalar, dengizlar, qo'ltiqlar va bo'g'ozlar haqida umumiy tushuncha.
4. Litosfera plitalari va ularning harakati.
5. Landshaft hosil qiluvchi qobiq va unda modda va energiya almashinishi.
6. Yer va sayyoralarning kelib chiqishi haqidagi turli gipotezalar.
7. Dunyo okeani iqlimi va iqlim mintaqalari.
8. Yer yuzasidagi asosiy relef shakllari
9. Litosfera plitalari va ularning harakati.
10. Quruqlik va suv havzalarida issiqlikning taqsimlanishi
11. Yevrosiyo materigining shakllanish tarixi.
12. Markaziy Osiyo tabiiy geografik o'lkasi.
13. G'arbiy Sibir tabiiy geografik o'lkasi.
14. Janubiy Yevropa tabiiy geografik o'lkasi.
15. Yevrosiyo materigining iqlim mintaqalari va oblastlarining shakllanishi.
16. Shimoliy Amerika materigining shakllanish tarixi.
17. Lavrentiya qirlari tabiiy geografik o'lkasi.
18. Buyuk tekisliklar tabiiy geografik o'lkasi
19. Alyaska Kordilerasi tabiiy geografik o'lkasi.

20. Shimoliy Amerika materigining tabiat zonalari.
21. Afrika materigining tabiiy geografik o'lkasi.
22. Avstraliya materigining tabiiy sharoiti.
23. Antarktidaning kashf etilishi va tabiiy geografik xususiyatlari.
24. Janubiy Amerika materigining ichki suvlari.
25. Amazoniza o'lkasiga tavsif.
26. Mamlakatlarning davlat tuzumi.
27. Jahon tabiiy resurslarining turlari.
28. Jahon aholisi soni va o'sishi.
29. Zamonaviy xalqaro migratsiya va uning iqtisodiy rivojlanishga ta'siri.
30. Urbanizatsiya va unga ta'sir etuvchi omillar.
31. Xalqaro mehnat taqsimotining shakllanishi.
32. Hududiy mehnat taqsimoti.
33. David Rikardoning nisbiy (qiyosiy) afzallik qonuni.
34. Jahon xo'jaligi va uning tarmoqlar tarkibi.
35. Hozirgi zamon rivojlanayotgan mamlakatlari iqtisodiyotining yuqori sur'atda o'sishiga ta'sir etuvchi omillar.
36. Sanoatni hududiy tashkil etish omillari.
37. Jahon neft zahiralari va geografiyasi.
38. Jahon qishloq xo'jaligi va uning tarmoqlar tarkibi.
39. Fan-texnika inqilobining jahon qishloq xo'jaligiga ta'siri.
40. Transportning turlari. Mamlakatlararo iqtisodiy aloqalarda transportning tutgan o'rni.
41. Yevropa siyosiy xaritasi, uning jahon iqtisodiyotida tutgan o'rni.
42. Shimoliy Yevropa mamlakatlari.
43. Birlashgan Germaniyaning iqtisodiy rivojlanish muammolari va istiqbollari.
44. Frantsiya va O'zbekiston iqtisodiy munosabatlari.
45. Sharqiy Yevropaning o'tish iqtisodiyoti davlatlari.
46. Sharqiy Osiyoning rivojlangan davlatlari.
47. Shimoliy amerika davlatlari.
48. Lotin amerikasi davlatlari.
49. Avstraliya va okeaniya davlatlari.
50. Okeaniya davlatlari rivojlanishining asosiy muammolari.
51. Dunyoning hozirgi zamon siyosiy xaritasi.
 - a. Siyosiy xaritaning rivojlanish bosqichlari.
 - b. Jahon mamlakatlarining turlari va guruhlariga bo'linishi.
52. Jahon mamlakatlarining davlat tuzumlari.
53. Tabiat va jamiyatning o'zaro aloqadorligi.
54. Mineral resurslar. Ularning xududlar bo'yicha taqsimlanishi.
55. Yyer resurslari. Yer fondi va uning tuzilishi.
56. Suv resurslari.
57. Jahon xo'jaligining rivojlanishida mineral resurslarning ahamiyati.
58. Yoqilg'i resurslari.
59. Noananaviy resurslar.

60. Biologik resurslar.
61. Dunyo okeani resurslari.
62. Rekreatsion resurslar, ularning turlari va mintaqalar bo'yicha taqsimlanishi.
63. Aholining soni va dinamikasi.
64. Aholining jinsiy va yosh tarkibi.
65. Diniy tarkibi.
66. Mehnat resurslari.
67. Mehnat resurslaridan foydalanishning hududiy xususiyati.
68. Xalqaro ishchi kuchi migratsiyasining mohiyati va sabablari.
 - a. Aholi joylashuvi va urbanizatsiya jarayoni. Aglomeratsiya, megapolis.
69. Jahon moliyaviy-iqtisodiy inqirozi va uning jahon xo'jaligiga ta'siri.
70. Xalqaro mehnat taqsimotining shakllanishi, qonuniyatlari.
71. Xalqaro mehnat taqsimotiga ta'sir qiluvchi asosiy omillar.
72. Xalqaro mehnat taqsimotida transmilliy korporatsiyalarning o'rni.
73. Jahon ho'jaligi rivojlanishining hozirgi kundagi xususiyati.
74. Jahon xo'jaligining globallasuvi jarayonida mamlakatlar va mamlakatlar guruhi o'rtasidagi iqtisodiy aloqalar va ziddiyatlar.
75. Asosiy tarmoqlari.
76. Sanoatning rivojlanishiga ta'sir etuvchi omillar.
77. Fan-texnika inqilobining sanoat rivojlanishi va joylashuidagi ahamiyati.
78. Undiruvchi va qayta ishlovchi sanoat tarmoqlari.
79. Yoqilg'i-energetika, tog'-kon, qora va rangdor metallurgiya va mashinasozlik va metallni qayta ishlash, kimyo, o'rmon va yog'ochsozlik, engil hamda oziq-ovqat sanoatining rivojlanishi.
80. FTIning qishloq xo'jaligidagi ahamiyati, intensiv va ekstensiv qishloq xo'jaligi.
81. Dehqonchilik: donli ekinlar, texnika ekinlari, sabzavotchilik, bog'dorchilik va uzumchilik.
82. Chorvachilik. Qoramolchilik rivojlangan mintaqalar va davlatlar. Qo'ychilik. Cho'chqachilik. Pillachilik.
83. Quruqlik transporti, suv transporti, havo transporti Asosiy transport yo'llari.
84. Yuk va yo'lovchi tashish hamda xalqaro mehnat taqsimotini rivojlantirishda transportning o'rni.
85. Hozirgi kunda xalqaro iqtisodiy aloqalarning rivojlanishi.
86. Xalqaro iqtisodiy tashkilotlar, xalqaro integratsion birlashmalarning turlari.
87. Xalqaro iqtisodiy integratsiyalarning rivojlanish bosqichlari.
88. Xorijiy investitsiya eksporterlari va importyorlari.
89. Erkin iqtisodiy zonalar va ularning jahon xo'jaligini rivojlanishida tutgan o'rni.
90. Mustaqil O'zbekistonning jahon mamlakatlari bilan iqtisodiy hamkorligi.
91. Xorijiy Evropa: siyosiy xaritasi, uning jahon iqtisodiyotidagi o'rni.

92. Davlatlar va ularning rivojlanish darajasi, ularning boshqarilishiga ko'ra guruhlarga ajratilishi.

93. Evropa Ittifoqi aholisi, aholining tabiiy harakati, yosh, jinsiy tarkibi, mehnat resurslari va bandlik darajasi, Xorijiy Evropaning subregionlarga bo'linishi.

94. Germaniya. Tabiiy sharoiti va resurslari.

95. Germaniya: Aholisi va mehnatda bandlik.

96. Birlashgan Germaniya rivojlanishining iqtisodiy muammolari va istiqbollari.

97. Germaniya xo'jaligi. Xizmatlar sohasining rivojlanish xususiyatlari.

98. Transport tarmoqlari.

99. Germaniya va O'zbekistonning iqtisodiy aloqalari.

100. Buyuk Britaniya. Geografik o'rni, tabiiy sharoiti va mineral resurslarini mamlakat xo'jaligini rivojlantirishdagi ahamiyati.

101. Buyuk Britaniya sanoatining rivojlangan tarmoqlari; mashinasozlik, kimyo, elektroenergetika, metallurgiya, engil va oziq-ovqat sanoati.

102. Buyuk Britaniya sanoat rivojlanishi va joylanishining o'ziga xos xususiyatlari. qishloq xo'jaligi.

103. Jahon xo'jaligida Buyuk Britaniya xo'jaligini tutgan o'rni, tashqi iqtisodiy aloqalarni rivojlanishi.

104. Fransiya. Mineral resurslarni xo'jalikda tutgan o'rni.

105. Fransiya aholisi.

106. Fransiya xo'jaligining tarmoqlari.

107. Fransiya iqtisodiyotining Evropa iqtisodiy hamjamiyati va jahon xo'jaligida tutgan o'rni.

108. Fransiya va O'zbekiston iqtisodiy hamkorligini rivojlantirish yo'nalishlari,

109. Italiya. Geografik o'rning o'ziga xosligi.

110. Italiya. Aholisi va mehnat resurslari.

111. Italiya davlat tuzumi.

112. Italiya iqtisodiyoti rivojlanishining o'ziga xos tamoyillari.

113. Italiya. Turizmni davlat xo'jaligida tutgan o'rni.

114. Italiya: Transport va tashqi iqtisodiy aloqalari.

115. O'zbekiston va Italiya hamkorligi.

116. AQSH. AQShning jahon xo'jaligida tutgan o'rni, iqtisodiy rayonlari.

117. AQSHning jahon tovar va kapital bozoridagi o'rni.

118. AQSHning tashqi aloqalari tizimi.

119. AQSHning rivojlangan sanoat tarmoqlari, ularning joylashuvi.

120. AQSHning qishloq xo'jaligi.

121. AQSH va O'zbekiston davlatlari iqtisodiy hamkorligi, qo'shma korxonalar.

122. Kanada. Aholisi va tabiiy resurslari.

123. Kanada xo'jaligining tarkibi va xususiyatlari Mamlakat xo'jaligida o'rmon va yog'ochsozlik sanoatining ahamiyati.

124. Kanadaning tashqi iqtisodiy aloqalari.

125. Jahon xo‘jaligida Kanada iqtisodiyoti ahamiyatining ortib borishi.
126. Kanada va O‘zbekiston iqtisodiy hamkorligining rivojlanishi va ustuvor yo‘nalishlari.
127. Yaponiya. Geografik o‘rni, tabiiy sharoiti.
128. Yaponiya Aholisi va uning joylashishi.
129. Yaponiya iqtisodiyoti taraqqiyotini hozirgi zamon tamoyillari.
130. Yaponiya sanoatida kemasozlik va avtomobilsozlikning tutgan o‘rni.
131. Yaponiya iqtisodiyotining jahon xo‘jaligidagi ahamiyatini ortib borishi.
132. Xitoy. Xitoy aholisini o‘rish va jrylashishining o‘ziga xos xususiyatlari.
133. Xitoydagi iqtisldiy islohatlar mihiyati, xususiyatlari va amalga rshirish bosqichlari.
134. Xitoy xo‘jaligiga xorijiy kapitalni kirib kelishi.
135. Xitoy. Erkin iqtisodiy hududlarni shakllanishi.
136. Jahon xo‘jaligida Xitoy iqtisodiyotining tutgan o‘rni.
137. Osiyoning yangi industrial mamlakatlari. Koreya, Tayvan, Gonkong, Singapur aholisi va xo‘jaligi.
138. Osiyoning yangi industrial mamlakatlari: Mashinasozlik, metallurgiya, kimyo sanoati va ularning xususiyatlari.
139. O‘zbekistonning Osiyo mamlakatlari bilan iqtisodiy aloqalari.

Asosiy adabiyotlar:

1. Vaxobov A.V. va.b. Jahon iqtisodiyoti va xalqaro iqtisodiy munosabatlar. - T.: “Baqtriya Press”, 2015.
2. Egamberdiyeva U.T. Sanoat geografiyasi.-T.: “Fan va texnologiya”, 2020.-240 b.

Qo‘shimcha adabiyotlar:

1. Родионова И. А. Экономическая и социальная география мира. В 2 т. Т. 1,2: учебник для бакалавров. 2-е изд., испр. и доп. - М.: Издательство Юрайт, 2015.-431 с.
2. Tashtayeva S, Egamberdiyeva M, Komilova N, Egamberdiyeva U. Geografiya. Oquv qollanma.-T.: Universitet, 2017.
3. Социально-экономическая география зарубежного мира. под ред. В.В.Вольского. – М., 2003.
4. География мирового хозяйства: традиции, современность, перспективы / Под ред. В.А. Колосова, Н.А. Слуки. Коллективная монография. – М.–Смоленск: Ойкумена, 2016. – 400 с.
5. Jahon iqtisodiyoti va xalqaro iqtisodiy munosabatlar; o‘quv qo‘llanma. / A.V. Vaxabov, Sh.X.Xajibakiev, Sh.I.Raxmanov, X.A.Usmanova. — T.: «Vorish-nashriyot», 2014. —320 bet.
6. Jahon xo‘jaligi geografiyasi fanidan tayyorlangan o‘quv-uslubiy majmua materiallari. I.Z.Akaboyev. – Namangan, 2021. – 240 bet.

Elektron ta’lim resurslari:

1. <https://www.wto.org/>.
2. <http://www.cmmarket.ru/>.

O'ZBEKISTON GEOGRAFIYA FANI BO'YICHA

Regional tabiiy geografiyaning obyekti va predmeti. Umumiy tushunchalar. Regional ko'lamdagi tabiiy geografik komplekslarning makonda tarqalishini va shakllanishini belgilovchi omillar. Tabiiy geografik komplekslar ierarxiyasi (taksonomik tizimi). Yer landshaft qobig'ining tarkib topish shakllari: kenglik tabiat zonalari va balandlik mintaqalari. Tabiatni o'rganishda tarixiy, genetik, evolyutsion va funktsional yondashuv. Kompleks tabiiy geografik rayonlashtirish – regional tabiiy geografiyaning metodologik asosi. O'zbekiston tabiiy geografiyasi o'quv kursining xo'jalikni rivojlantirishga, bu jarayonda vujudga keladigan muammolarni hal qilishga hamda atrof-muhitni va yirik hududiy ishlab chiqarish majmualarini sifat jihatdan o'zgartirishning ilmiy asoslarini yaratishga qaratilganligi. O'zbekiston tabiatini geografik o'rganish tarixi bosqichlari. Ayrim olimlar va yetakchi ilmiy maktablarning O'zbekiston tabiatini o'rganishga qo'shgan hissasi. O'zbekistonda geografiya fanida shakllangan asosiy ilmiy yo'nalish va maktablar.

O'zbekiston tabiatini shakllantiruvchi omillar. O'zbekistonning geografik o'rni, chegaralari, maydoni. Eng muhim landshaft-geografik xususiyatlari. O'zbekiston tabiatini shakllanishining asosiy qonuniyatlari, landshaftlarning paydo bo'lishi va rivojlanishi.

Tektonikasi va geologik tarixi. Yer po'stining hozirgi kundagi epeyrogenik harakatlari. Zilzilalar. O'zbekistonning seysmik rayonlari. Orografik tuzilishi. Relyef rang-barang tabiiy sharoitni shakllantiruvchi omil. Morfostruktura va morfoskulptura relyef shakllarining genezisi hamda geografiyasi. O'zbekiston relyefini turlarga ajratish masalalari va hududini geomorfologik rayonlashtirish.

O'zbekiston iqlimi. O'zbekiston iqlimiga umumiy tavsif. Landshaftlarning shakllanishida muhim o'rin tutuvchi iqlim hosil qiluvchi omillar tahlili. Iqlim mintaqalarini va zonalarining shakllanishi. Havo haroratining o'rtacha yillik, yanvar va iyul oylaridagi taqsimlanishi. Termik resurslari va ularning qishloq xo'jaligidagi ahamiyati. Havo namligi, bug'lanish, yog'inlarning yillik taqsimlanishi. Namlik resurslari va ularning qishloq xo'jaligidagi ahamiyati. Qor qoplami. Shamollar va ularning turlari. O'zbekistonda atmosfera havosining tozaligini saqlash muammolari.

O'zbekistonning ichki suvlari. Suv oqimining hosil bo'lishi va yillik taqsimlanishi. Daryolarning to'yinishi, suv sarfi va loyqaligi. Sel hosil bo'lishi, muzliklar, ko'llar, botqoqliklar va ularning geografik taqsimlanishi. Ichki suvlar rejimining o'zgartirilishi. Orol muammosi. Asosiy kanallar va suv omborlari, ularning ahamiyati. Suv boyliklaridan oqilona foydalanish. O'zbekiston hududining yer osti suvlari, ularning hosil bo'lishi va genetik turlari. Grunt (sizot) suvlari va ularning gidrokimyoviy xususiyatlari, zovur suvlari. O'zbekistonning yer osti suv resurslari va ulardan oqilona foydalanish muammolari.

Tuproqlari, o'simliklari va hayvonot dunyosi. O'zbekiston tuproqlari, ularning xususiyatlari. Yyer resurslari, ularning holati va ulardan oqilona foydalanish. O'simliklarining ekologik va geografik xususiyatlari. O'zbekistonning cho'l, adir, tog', yaylov o'simliklari va ularning xo'jalikdagi ahamiyati,

muhofazasi. O'zbekiston hayvonotining landshaft zonalarini bo'ylab tarqalishi. O'zbekiston hayvonotini muhofaza qilish muammolari.

O'zbekistonda tabiat va atrof-muhitni muhofaza qilish. O'zbekistondagi ayrim regional va mahalliy geoekologik muammolar va ularning yechimi. Noyob landshaftlar va tabiat yodgorliklari muhofazasi. Qo'riqxonalar, milliy bog'lar, buyurtmalar.

O'zbekistonni tabiiy-geografik rayonlashtirish. Mavjud rayonlashtirish sxemalarining tahlili. O'zbekistonning o'quv maqsadlariga moslashtirilgan tabiiy-geografik rayonlashtirish sxemasi.

Tekislik kichik provintsiyasi. Ustyurt okrugiga tavsif. Geografik o'rni, chegaralari, maydoni. Eng muhim landshaft-geografik xususiyatlari. Iqlimiga umumiy tavsif. Landshaftlarning shakllanishida muhim o'rin tutuvchi iqlim hosil qiluvchi omillar tahlili. Iqlim mintaqalarini va zonalarining shakllanishi. Havo haroratining o'rtacha yillik, yanvar va iyul oylaridagi taqsimlanishi. tuproqlari, ularning xususiyatlari. Ichki suvlari. Yyer resurslari, ularning holati va ulardan oqilona foydalanish

Quyi Amudaryo okrugiga tavsif. Geografik o'rni, chegaralari, maydoni. Eng muhim landshaft-geografik xususiyatlari. iqlimiga umumiy tavsif. Landshaftlarning shakllanishida muhim o'rin tutuvchi iqlim hosil qiluvchi omillar tahlili. Iqlim mintaqalarini va zonalarining shakllanishi. Havo haroratining o'rtacha yillik, yanvar va iyul oylaridagi taqsimlanishi. tuproqlari, ularning xususiyatlari. Ichki suvlari. Yyer resurslari, ularning holati va ulardan oqilona foydalanish

Qizilqum okrugiga tavsif. Geografik o'rni, chegaralari, maydoni. Eng muhim landshaft-geografik xususiyatlari. iqlimiga umumiy tavsif. Landshaftlarning shakllanishida muhim o'rin tutuvchi iqlim hosil qiluvchi omillar tahlili. Iqlim mintaqalarini va zonalarining shakllanishi. Havo haroratining o'rtacha yillik, yanvar va iyul oylaridagi taqsimlanishi. tuproqlari, ularning xususiyatlari. Ichki suvlari. Yyer resurslari, ularning holati va ulardan oqilona foydalanish

Quyi Zarafshon okrugiga tavsif. Geografik o'rni, chegaralari, maydoni. Eng muhim landshaft-geografik xususiyatlari. iqlimiga umumiy tavsif. Landshaftlarning shakllanishida muhim o'rin tutuvchi iqlim hosil qiluvchi omillar tahlili. Iqlim mintaqalarini va zonalarining shakllanishi. Havo haroratining o'rtacha yillik, yanvar va iyul oylaridagi taqsimlanishi. tuproqlari, ularning xususiyatlari. Ichki suvlari. Yyer resurslari, ularning holati va ulardan oqilona foydalanish.

Tog' oldi va tog' kichik provintsiyasi. O'rta Zarafshon okrugiga tavsif. Geografik o'rni, chegaralari, maydoni. Eng muhim landshaft-geografik xususiyatlari. iqlimiga umumiy tavsif. Landshaftlarning shakllanishida muhim o'rin tutuvchi iqlim hosil qiluvchi omillar tahlili. Iqlim mintaqalarini va zonalarining shakllanishi. Havo haroratining o'rtacha yillik, yanvar va iyul oylaridagi taqsimlanishi. tuproqlari, ularning xususiyatlari. Ichki suvlari. Yyer resurslari, ularning holati va ulardan oqilona foydalanish

Qashqadaryo okrugiga tavsif. Geografik o'rni, chegaralari, maydoni. Eng muhim landshaft-geografik xususiyatlari. iqlimiga umumiy tavsif. Landshaftlarning shakllanishida muhim o'rin tutuvchi iqlim hosil qiluvchi omillar tahlili. Iqlim mintaqalarini va zonalarining shakllanishi. Havo haroratining o'rtacha

yillik, yanvar va iyul oylaridagi taqsimlanishi. tuproqlari, ularning xususiyatlari. Ichki suvlari. Yyer resurslari, ularning holati va ulardan oqilona foydalanish

Surxondaryo okrugiga tavsif. Geografik o'rni, chegaralari, maydoni. Eng muhim landshaft-geografik xususiyatlari. iqlimiga umumiy tavsif. Landshaftlarning shakllanishida muhim o'rin tutuvchi iqlim hosil qiluvchi omillar tahlili. Iqlim mintaqalarini va zonalarining shakllanishi. Havo haroratining o'rtacha yillik, yanvar va iyul oylaridagi taqsimlanishi. tuproqlari, ularning xususiyatlari. Ichki suvlari. Yyer resurslari, ularning holati va ulardan oqilona foydalanish

Mirzacho'l okrugiga tavsif. Geografik o'rni, chegaralari, maydoni. Eng muhim landshaft-geografik xususiyatlari. iqlimiga umumiy tavsif. Landshaftlarning shakllanishida muhim o'rin tutuvchi iqlim hosil qiluvchi omillar tahlili. Iqlim mintaqalarini va zonalarining shakllanishi. Havo haroratining o'rtacha yillik, yanvar va iyul oylaridagi taqsimlanishi. tuproqlari, ularning xususiyatlari. Ichki suvlari. Yyer resurslari, ularning holati va ulardan oqilona foydalanish

Chirchiq-Ohangaron okrugiga tavsif. Geografik o'rni, chegaralari, maydoni. Eng muhim landshaft-geografik xususiyatlari. iqlimiga umumiy tavsif. Landshaftlarning shakllanishida muhim o'rin tutuvchi iqlim hosil qiluvchi omillar tahlili. Iqlim mintaqalarini va zonalarining shakllanishi. Havo haroratining o'rtacha yillik, yanvar va iyul oylaridagi taqsimlanishi. tuproqlari, ularning xususiyatlari. Ichki suvlari. Yyer resurslari, ularning holati va ulardan oqilona foydalanish

Farg'ona okrugiga tavsif. Geografik o'rni, chegaralari, maydoni. Eng muhim landshaft-geografik xususiyatlari. iqlimiga umumiy tavsif. Landshaftlarning shakllanishida muhim o'rin tutuvchi iqlim hosil qiluvchi omillar tahlili. Iqlim mintaqalarini va zonalarining shakllanishi. Havo haroratining o'rtacha yillik, yanvar va iyul oylaridagi taqsimlanishi. tuproqlari, ularning xususiyatlari. Ichki suvlari. Yyer resurslari, ularning holati va ulardan oqilona foydalanish

Hisor-Zarafshon okrugi. Geografik o'rni, chegaralari, maydoni. Eng muhim landshaft-geografik xususiyatlari. iqlimiga umumiy tavsif. Landshaftlarning shakllanishida muhim o'rin tutuvchi iqlim hosil qiluvchi omillar tahlili. Iqlim mintaqalarini va zonalarining shakllanishi. Havo haroratining o'rtacha yillik, yanvar va iyul oylaridagi taqsimlanishi. tuproqlari, ularning xususiyatlari. Ichki suvlari. Yyer resurslari, ularning holati va ulardan oqilona foydalanish

Bobotog' okrugi. Geografik o'rni, chegaralari, maydoni. Eng muhim landshaft-geografik xususiyatlari. iqlimiga umumiy tavsif. Landshaftlarning shakllanishida muhim o'rin tutuvchi iqlim hosil qiluvchi omillar tahlili. Iqlim mintaqalarini va zonalarining shakllanishi. Havo haroratining o'rtacha yillik, yanvar va iyul oylaridagi taqsimlanishi. tuproqlari, ularning xususiyatlari. Ichki suvlari. Yyer resurslari, ularning holati va ulardan oqilona foydalanish.

II-QISM. O'ZBEKISTON IQTISODIY VA IJTIMOIIY GEOGRAFIYASI

O'zbekistonning jahon siyosiy xaritasidagi o'rni, ma'muriy-hududiy bo'linishi. O'zbekiston Respublikasining geografik va siyosiy geografik o'rni, maydoni va chegaralari. Uning mamlakatni tarixiy, siyosiy, ijtimoiy-iqtisodiy rivojlanishi bilan bog'liqligi. O'zbekiston Respublikasining makrogeografik,

mezogeografik va mikrogeografik tutgan o'рни va roli. Mamlakatning ma'muriy-hududiy tuzilmasi.

O'zbekistonning tabiiy sharoiti va resurslari, ularning xo'jalik ahamiyati. O'zbekistonning yer yuzasi tuzilishi va mineral resurs salohiyati. Iqlimi va suvlari. Agroiqlim resurslari va ularning xo'jalik ahamiyati. Kanallar va suv omborlari, ulardan foydalanishning hozirgi ahvoli. Yer fondi va uning tarkibiy tuzilishi. O'zbekistonning hayvonot va o'simlik dunyosi, ularning xo'jalik ahamiyati.

O'zbekiston aholisi va mehnat resurslari, mehnat bozori. Aholi soni va uning tadrijiy o'zgarishlari. Mamlakat aholisining joylashuv xususiyatlari. Aholi sonining o'sishi va joylashuviga ta'sir qiluvchi omillar. Respublika aholisining tabiiy va mexanik xarakati, ularning mintaqaviy xususiyatlari. Aholining jins-yosh, milliy va ijtimoiy tarkibi. SHahar va qishloq aholisi. Urbanizatsiya va uning regional xususiyatlari. Mehnat resurslari va ulardan foydalanish. Mehnat bozori va uning hududiy jihatlari.

O'zbekiston respublikasi xo'jaligining umumiy tavsifi. Milliy iqtisodiyotning shakllanishi xususiyatlari. Uning tarkibiy tuzilishi va rivojlanishining asosiy makroiqtisodiy ko'rsatkichlari. Yalpi ichki mahsulot. Mamlakat xo'jaligining ixtisoslashuvi va uning mintaqaviy xususiyatlari. Asosiy ixtisoslashgan tarmoqlari. Iqtisodiy-ijtimoiy islohotlar va ularning geografik jihatlari. Milliy iqtisodiyotni modernizatsiya va diversifikatsiya qilishning ahamiyati. Erkin iqtisodiy zonalar.

O'zbekiston sanoati. yoqilg'i-energetika majmuasi. Sanoatning tarmoqlar tarkibi. Yoqilg'i-energetika majmuasi, uning iqtisodiyotda tutgan o'рни. Yoqilg'i sanoatining tarmoqlari. Ko'mir, neft va gaz sanoati. Yoqilg'i sanoati korxonalarining joylanishi xususiyatlari. O'zbekistonda ko'mir, neft, tabiiy gaz qazib olish. Elektr-energetika sanoati. Elektr stantsiyalar va ularning turlari, joylashuvi xususiyatlari. Hidroelektrstantsiyalar va issiqlik elektrstantsiyalar. Elektr energiya ishlab chiqarishning tadrijiy o'zgarishlari. Sanoat markazlari, sanoat tugunlari, sanoat rayonlari. Muqobil energiya resurslaridan foydalanish masalalari. Energiya ishlab chiqarish tsikllari.

Metallurgiya sanoati. O'zbekiston metallurgiya majmuasi va uning tuzilishi. Qora va rangdor metallurgiya sanoati. Ularning korxonalarini joylashuvi xususiyatlari, xomashyo bazasi, mahsulot ishlab chiqarish. Metallurgiya sanoati geografiyasi. Kimyo sanoati O'zbekistonda kimyo sanoatining shakllanishi va rivojlanishi. Uning tarmoqlar tarkibi. Kimyo, neft kimyosi, mineral o'g'itlar, sintetik tola ishlab chiqarish, kimyo-farmatsevtika, lok-bo'yoq va boshqa tarmoqlar, ularning joylanishi. Kimyo sanoati mahsulotlari ishlab chiqarish va uning hududiy tuzilishi.

Mashinasozlik va metalni qayta ishlash sanoati. Mashinasozlik va metalni qayta ishlash sanoatining mamlakat iqtisodiyotida tutgan o'рни. Uning tarkibiy tuzilishi. Transport, traktor va qishloq xo'jaligi, to'qimachilik, stanoksozlik, asbobsozlik, elektrotexnika mashinasozligi. Mustaqillik davrida mashinasozlikning rivojlanishi. Avtomobilsozlik va uning geografiyasi. Mashinasozlik majmuasida mahsulot ishlab chiqarishning tarmoqlar va hududiy xususiyatlari.

Qurilish materiallari, o'rmon, yog'ochni qayta ishlash va tsellyuloza-qog'oz sanoati. O'zbekistonda qurilish materiallari sanoatining rivojlanishi. Uning yirik korxonalarini joylanishi. Qurilish materiallari ishlab chiqarishning tadrijiy va hududiy tarkibi. O'rmon, yog'ochni qayta ishlash va tsellyuloza-qog'oz sanoati rivojlanishining imkoniyatlari.

Yengil va oziq-ovqat sanoati. O'zbekistonda yengil va oziq-ovqat sanoati shakllanishi va rivojlanishining omillari. Tarmoqlar tarkibi. Yengil sanoatning to'qimachilik, tikuvchilik, trikotaj, poyafzal, oziq-ovqat sanoatining go'sht, sut, un-yorma, yog'-moy, shakar, non mahsulotlari, qandolatchilik, makaron, mevakonserva tarmoqlarining rivojlanishi. Yengil va oziq-ovqat sanoati mahsulotlari ishlab chiqarishning mintaqaviy xususiyatlari.

O'zbekiston qishloq xo'jaligi. Qishloq xo'jaligining milliy iqtisodiyotda tutgan o'rni va roli. O'zbekiston qishloq xo'jaligiga umumiy tavsif. Qishloq xo'jaligi tarmoqlari haqida tushuncha. Dehqonchilik. Chorvachilik va uning ixtisoslashuvi. Respublika agrosanoat majmuasi. Mustaqillik yillarida agrar islohotlar. Qishloq xo'jaligida mulkchilikning yangi shakllarini vujudga kelishi. Fermer xo'jaliklarining rivojlanishi. O'zbekiston yer-suv resurslaridan foydalanish. Yangi yerlarning o'zlashtirilishi. Irrigatsiya va melioratsiya.

Dehqonchilik. Dehqonchilikning qishloq xo'jaligi va mamlakat iqtisodiyotida tutgan o'rni. Tarmoqlar tarkibi va rivojlanishi xususiyatlari. Texnika ekinlari (paxta, tamaki, kanof), g'allachilik, bog'dorchilik-uzumchilik, sabzavotpolizchilik, kartoshkachilik, moyli ekinlar va yem-hashak ekinlari yetishtirish. Qishloq xo'jaligi ekin maydonlari va mahsulot yetishtirishning mintaqaviy xususiyatlari. Dehqonchilik rayonlari.

Chorvachilik. Chorvachilikning respublika xo'jaligidagi ahamiyati. Chorvachilik tarmoqlarining joylashuviga ta'sir etuvchi omillar. Chorvachilikni tarmoqlar tarkibi. Qoramolchilik, qo'ychilik va echkichilik, qorako'lchilik, parrandachilik, cho'chqachilik, baliqchilik, pillachilik va boshqa tarmoqlar. Chorvachilik rayonlari Sut-go'sht, go'sht-sut va jun chorvachiligi. Chorva hayvonlari bosh soni va chorvachilik mahsulotlari yetishtirishning viloyatlar bo'yicha taqsimlanishi.

Ijtimoiy sohalarning rivojlanishi. Ijtimoiy soxalarning tuzilishi va rivojlanish xususiyatlari. O'zbekiston ta'lim tizimi. Sog'liqni saqlash tizimi va uning rivojlanishi. Aholiga xizmat ko'rsatish. Maishiy, madaniy va boshqa xizmatlar. Rekreatsiya resurslari va rekreatsiya geografiyasi. O'zbekistonda turizmning rivojlanishi, turizm geografiyasi.

O'zbekiston transporti va tashqi iqtisodiy aloqalari geografiyasi. O'zbekistonda milliy transport tizimining tarixiy tarkib topishi va rivojlanishi. Transportning iqtisodiy va ijtimoiy ahamiyati. Transportda yuk va yo'lovchi tashish geografiyasi. O'zbekistonning savdo-iqtisodiy aloqalarida transportning roli. Respublikaning transport majmuasi. Transportning turlari. Temir yo'l, avtomobil, quvur, havo, daryo transporti. Mustaqillik yillarida mamlakat transportining rivojlanishi, O'zbekistonning xalqaro savdo tizimlariga chiqish imkoniyatlari.

O‘zbekiston iqtisodiy rayonlari. Toshkent, Farg‘ona, Zarafshon, Janubiy, Mirzacho‘l, Quyi Amudaryo iqtisodiy rayonlari va ularning tarkibiy qismlarining tavsifi.

O‘ZBEKISTON GEOGRAFIYASI

fanidan savollar:

1. O‘zbekistonning tabiiy geografik tavsifi
2. O‘zbekistonda yil fasllari
3. O‘zbekiston cho‘l mintaqasi tuproqlari
4. O‘zbekistonning tog‘ mintaqasi hayvonlari
5. O‘zbekiston tabiiy geografiyasi fanining obekti va predmeti
6. O‘zbekistonning yoqilg‘i boyliklari
7. O‘zbekistonning tog‘li qismi iqlimi
8. O‘zbekiston kanallari
9. To‘rtlamchi davrgacha bo‘lgan tektonik jarayonlar
10. Yog‘inlarning taqsimlanishi
11. Adir mintaqasi o‘simliklari
12. O‘zbekistonda tabiatni muhofaza qilish. Qo‘riqxonalar
13. O‘zbekistonning foydali qazilmalari (rangli metallar)
14. O‘zbekiston tabiati haqida tarixiy ma‘lumotlar
15. Tekislik ko‘llari
16. Cho‘l mintaqasi hayvonlari
17. O‘zbekistonning geologik tuzilishi
18. Tog‘-oralik botiqlari
19. O‘zbekistonda shamollar rejimi
20. Chirchiq-Ohangaron tabiiy geografik okrugi
21. Farg‘ona tabiiy geografik okrugi
22. Ustyurt tabiiy geografik okrugi
23. O‘rta va Quyi Zarafshon tabiiy geografik okrugi
24. Qashqadaryo tabiiy geografik okrugi
25. Surxondaryo tabiiy geografik okrugi
26. Mirzacho‘l va Qizilqum tabiiy geografik okrugi
27. O‘zbekistonning jahon siyosiy haritasidagi o‘rni, ma‘muriy-hududiy bo‘linishi.
28. O‘zbekistonning tabiiy sharoiti va resurslari, ularning xo‘jalikdagi ahamiyati.
29. O‘zbekiston aholisi va mehnat resurslari, mehnat bozori
30. O‘zbekiston Respublikasi xo‘jaligining umumiy tavsifi.
31. O‘zbekiston sanoati.
32. O‘zbekiston yoqilg‘i-energetika majmuasi
33. O‘zbekiston neft sanoati
34. O‘zbekiston gaz sanoati
35. O‘zbekiston metallurgiya sanoati.
36. O‘zbekiston kimyo sanoati
37. O‘zbekiston mashinasozlik va metallni qayta ishlash sanoati

37. O'zbekiston qurilish materiallari, o'rmon, yog'ochni qayta ishlash va selluloza-qog'oz sanoati.
38. O'zbekiston yengil sanoati geografiyasi
39. O'zbekiston oziq-ovqat sanoati
40. O'zbekiston qishloq xo'jaligi. Dehqonchilik va chorvachilik
41. O'zbekistonda ijtimoiy sohalarning rivojlanishi
42. O'zbekiston transporti
43. O'zbekiston tashqi iqtisodiy aloqalari geografiyasi
44. O'zbekiston Respublikasi xo'jaligining hududiy tarkibi va iqtisodiy rayonlari.
45. Toshkent iqtisodiy rayoni
46. Farg'ona iqtisodiy rayoni
47. Zarafshon iqtisodiy rayoni
48. Janubiy iqtisodiy rayoni
49. Quyi Amudaryo iqtisodiy rayoni
50. Mirzacho'l iqtisodiy rayonlari
51. O'zbekiston tabiatini geografik o'rganish tarixi bosqichlari.
52. Ayrim olimlar va yetakchi ilmiy maktablarning O'zbekiston tabiatini o'rganishga qo'shgan hissi.
53. O'zbekistonda geografiya fanida shakllangan asosiy ilmiy yo'nalish va maktablar.
54. O'zbekiston tabiatini shakllantiruvchi omillar.
55. O'zbekistonning geografik o'rni, chegaralari, maydoni. Eng muhim landshaft-geografik xususiyatlari.
56. O'zbekiston tabiatini shakllanishining asosiy qonuniyatlari, landshaftlarning paydo bo'lishi va rivojlanishi.
57. O'zbekistonning seysmik rayonlari. Orografik tuzilishi. Relyef rang-barang tabiiy sharoitni shakllantiruvchi omil.
58. Morfostruktura va morfoskulptura relyef shakllarining genezisi hamda geografiyasi.
59. O'zbekiston relyefini turlarga ajratish masalalari va hududini geomorfologik rayonlashtirish.
60. O'zbekiston iqlimiga umumiy tavsif.
61. O'zbekistonda landshaftlarning shakllanishida muhim o'rin tutuvchi iqlim hosil qiluvchi omillar tahlili.
62. O'zbekistonda iqlim mintaqalarini va zonalarining shakllanishi.
63. O'zbekistonda havo haroratining o'rtacha yillik, yanvar va iyul oylaridagi taqsimlanishi.
64. O'zbekistonda termik resurslari va ularning qishloq xo'jaligidagi ahamiyati.
65. O'zbekistonda havo namligi, bug'lanish, yog'inlarning yillik taqsimlanishi. Namlik resurslari va ularning qishloq xo'jaligidagi ahamiyati.
66. O'zbekistonda qor qoplami. Shamollar va ularning turlari. O'zbekistonda atmosfera havosining tozaligini saqlash muammolari.

67. O'zbekistonning ichki suvlari. Suv oqimining hosil bo'lishi va yillik taqsimlanishi.
68. O'zbekiston daryolarning to'yinishi, suv sarfi va loyqaligi.
69. O'zbekistonda sel hosil bo'lishi, muzliklar, ko'llar, botqoqliklar va ularning geografik taqsimlanishi.
70. Orol muammosi.
71. O'zbekiston hududining yer osti suvlari, ularning hosil bo'lishi va genetik turlari. O'zbekistonning yer osti suv resurslari va ulardan oqilona foydalanish muammolari.
72. O'zbekiston tuproqlari, ularning xususiyatlari. Yyer resurslari, ularning holati va ulardan oqilona foydalanish.
73. O'zbekistonning cho'l, adir, tog', yaylov o'simliklari va ularning xo'jalikdagi ahamiyati, muhofazasi.
74. O'zbekiston hayvonotining landshaft zonalari bo'ylab tarqalishi.
75. O'zbekiston hayvonotini muhofaza qilish muammolari.
76. O'zbekistonda tabiat va atrof-muhitni muhofaza qilish.
77. O'zbekistondagi ayrim regional va mahalliy geoeologik muammolar va ularning yechimi.
78. Noyob landshaftlar va tabiat yodgorliklari muhofazasi. Qo'riqxonalar, milliy bog'lar, buyurtmalar.
79. Ustyurt okrugiga tavsif. Geografik o'rni, chegaralari, maydoni. Eng muhim landshaft-geografik xususiyatlari.
80. Ustyurt okru iqlimiga umumiy tavsif.
81. Ustyurt okru Ichki suvlari. Yyer resurslari, ularning holati va ulardan oqilona foydalanish
82. Quyi Amudaryo okrugiga tavsif. Geografik o'rni, chegaralari, maydoni.
83. Qizilqum okrugiga tavsif. Geografik o'rni, chegaralari, maydoni.
84. Quyi Zarafshon okrugiga tavsif. Geografik o'rni, chegaralari, maydoni. Eng muhim landshaft-geografik xususiyatlari.
85. Quyi Zarafshon okrugi iqlimiga umumiy tavsif.
86. O'rta Zarafshon okrugiga tavsif. Geografik o'rni, chegaralari, maydoni.
87. Qashqadaryo okrugiga tavsif. Geografik o'rni, chegaralari, maydoni.
88. Surxondaryo okrugiga tavsif. Geografik o'rni, chegaralari, maydoni.
89. Mirzacho'l okrugiga tavsif. Geografik o'rni, chegaralari, maydoni.
90. Chirchiq-Ohangaron okrugiga tavsif. Geografik o'rni, chegaralari, maydoni.
91. Farg'ona okrugiga tavsif. Geografik o'rni, chegaralari, maydoni.
92. Hisor-Zarafshon okrugi. Geografik o'rni, chegaralari, maydoni.
93. Bobotog' okrugi. Geografik o'rni, chegaralari, maydoni.
94. O'zbekistonning jahon siyosiy xaritasidagi o'rni, ma'muriy-hududiy bo'linishi.
95. O'zbekiston Respublikasining geografik va siyosiy geografik o'rni, maydoni va chegaralari.
96. O'zbekiston Respublikasining makrogeografik, mezogeografik va mikrogeografik tutgan o'rni va roli. Mamlakatning ma'muriy-hududiy tuzilmasi.

97. O'zbekistonning tabiiy sharoiti va resurslari, ularning xo'jalik ahamiyati.
98. O'zbekistonning yer yuzasi tuzilishi va mineral resurs salohiyati. Iqlimi va suvlari.
99. Agroiqlim resurslari va ularning xo'jalik ahamiyati. Yer fondi va uning tarkibiy tuzilishi.
100. O'zbekistonning hayvonot va o'simlik dunyosi, ularning xo'jalik ahamiyati.
101. O'zbekiston aholisi va mehnat resurslari, mehnat bozori.
102. Aholi soni va uning tadrijiy o'zgarishlari. Mamlakat aholisining joylashuv xususiyatlari.
103. Aholi sonining o'sishi va joylashuviga ta'sir qiluvchi omillar.
104. Respublika aholisining tabiiy va mexanik xarakati, ularning mintaqaviy xususiyatlari. Aholining jins-yosh, milliy va ijtimoiy tarkibi.
105. SHahar va qishloq aholisi.
106. Urbanizatsiya va uning regional xususiyatlari.
107. Mehnat resurslari va ulardan foydalanish. Mehnat bozori va uning hududiy jihatlari.
108. O'zbekiston respublikasi xo'jaligining umumiy tavsifi.
109. Milliy iqtisodiyotning shakllanishi xususiyatlari. Uning tarkibiy tuzilishi va rivojlanishining asosiy makroiqtisodiy ko'rsatkichlari.
110. Yalpi ichki mahsulot. Mamlakat xo'jaligining ixtisoslashuvi va uning mintaqaviy xususiyatlari.
111. Asosiy ixtisoslashgan tarmoqlari. Iqtisodiy-ijtimoiy islohotlar va ularning geografik jihatlari.
112. Milliy iqtisodiyotni modernizatsiya va diversifikatsiya qilishning ahamiyati. Erkin iqtisodiy zonalar.
113. O'zbekiston sanoati. yoqilg'i-energetika majmuasi.
114. Sanoatning tarmoqlar tarkibi.
115. Yoqilg'i-energetika majmuasi, uning iqtisodiyotda tutgan o'rni. Yoqilg'i sanoatining tarmoqlari.
116. Ko'mir, neft va gaz sanoati. Yoqilg'i sanoati korxonalarining joylanishi xususiyatlari.
117. O'zbekistonda ko'mir, neft, tabiiy gaz qazib olish. Elektr-energetika sanoati.
118. Elektr stantsiyalar va ularning turlari, joylashuvi xususiyatlari. Hidroelektrstantsiyalar va issiqlik elektrstantsiyalar.
119. Elektr energiya ishlab chiqarishning tadrijiy o'zgarishlari. Sanoat markazlari, sanoat tugunlari, sanoat rayonlari.
120. Muqobil energiya resurslaridan foydalanish masalalari. Energiya ishlab chiqarish tsikllari.
121. Metallurgiya sanoati. O'zbekiston metallurgiya majmuasi va uning tuzilishi.

122. Qora va rangdor metallurgiya sanoati. Ularning korxonalarini joylashuvi xususiyatlari, xomashyo bazasi, mahsulot ishlab chiqarish. Metallurgiya sanoati geografiyasi.

123. Kimyo sanoati O'zbekistonda kimyo sanoatining shakllanishi va rivojlanishi. Uning tarmoqlar tarkibi.

124. Kimyo sanoati mahsulotlari ishlab chiqarish va uning hududiy tuzilishi.

125. Mashinasozlik va metalni qayta ishlash sanoati.

126. Mashinasozlik va metalni qayta ishlash sanoatining mamlakat iqtisodiyotida tutgan o'rni.

127. Mashinasozlik majmuasida mahsulot ishlab chiqarishning tarmoqlar va hududiy xususiyatlari.

128. O'zbekistonda qurilish materiallari sanoatining rivojlanishi.

129. Qurilish materiallari ishlab chiqarishning tadrijiy va hududiy tarkibi.

130. O'rmon, yog'ochni qayta ishlash va tsellyuloza-qog'oz sanoati rivojlanishining imkoniyatlari.

131. Yengil va oziq-ovqat sanoati.

132. O'zbekistonda yengil va oziq-ovqat sanoati shakllanishi va rivojlanishining omillari. Tarmoqlar tarkibi.

133. Yengil va oziq-ovqat sanoati mahsulotlari ishlab chiqarishning mintaqaviy xususiyatlari.

134. O'zbekiston qishloq xo'jaligi. Qishloq xo'jaligining milliy iqtisodiyotda tutgan o'rni va roli.

135. O'zbekiston qishloq xo'jaligiga umumiy tavsif. Qishloq xo'jaligi tarmoqlari haqida tushuncha.

136. Dehqonchilik. Chorvachilik va uning ixtisoslashuvi.

137. Respublika agrosanoat majmuasi.

138. Mustaqillik yillarida agrar islohotlar. Qishloq xo'jaligida mulkchilikning yangi shakllarini vujudga kelishi.

139. Fermer xo'jaliklarining rivojlanishi.

140. O'zbekiston yer-suv resurslaridan foydalanish. Yangi yerlarning o'zlashtirilishi. Irrigatsiya va melioratsiya.

141. Dehqonchilikning qishloq xo'jaligi va mamlakat iqtisodiyotida tutgan o'rni. Tarmoqlar tarkibi va rivojlanishi xususiyatlari.

142. Qishloq xo'jaligi ekin maydonlari va mahsulot yetishtirishning mintaqaviy xususiyatlari. Dehqonchilik rayonlari.

143. Chorvachilik. Chorvachilikning respublika xo'jaligidagi ahamiyati. Chorvachilik tarmoqlarining joylashuviga ta'sir etuvchi omillar.

144. Sut-go'sht, go'sht-sut va jun chorvachiligi.

145. Chorva hayvonlari bosh soni va chorvachilik mahsulotlari yetishtirishning viloyatlar bo'yicha taqsimlanishi.

146. O'zbekiston ta'lim tizimi.

147. Sog'liqni saqlash tizimi va uning rivojlanishi. Aholiga xizmat ko'rsatish. Maishiy, madaniy va boshqa xizmatlar.

148. Rekreatsiya resurslari va rekreatsiya geografiyasi. O'zbekistonda turizmning rivojlanishi, turizm geografiyasi.
149. O'zbekiston transporti va tashqi iqtisodiy aloqalari geografiyasi.
150. O'zbekistonda milliy transport tizimining tarixiy tarkib topishi va rivojlanishi. Transportning iqtisodiy va ijtimoiy ahamiyati.
151. Transportda yuk va yo'lovchi tashish geografiyasi.
152. O'zbekistonning savdo-iqtisodiy aloqalarida transportning roli. Respublikaning transport majmuasi.
153. Transportning turlari. Temir yo'l, avtomobil, quvur, havo, daryo transporti. Mustaqillik yillarida mamlakat transportining rivojlanishi,
154. O'zbekistonning xalqaro savdo tizimlariga chiqish imkoniyatlari.

FOYDALANILADIGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI

Asosiy adabiyotlar:

1. Baratov P. O'zbekiston tabiiy geografiyasi. –T., O'qituvchi, 1996.
2. Hasanov I. O'zbekiston tabiiy geografiyasi (ma'ruzalar matni).-T., O'zMU, 2000.
3. Hasanov I., G'ulomov P.N. O'zbekiston tabiiy geografiyasi (1-qism). O'quv qo'llanma.-T.: O'qituvchi, 2007.
4. Hasanov I., G'ulomov P.N., Qayumov A. O'zbekiston tabiiy geografiyasi (2-qism). O'quv qo'llanma.-T.: Universitet, 2010.
5. Asanov G.R., Nabixonov M., Safarov I. O'zbekistonning iqtisodiy va ijtimoiy jo'g'rofiyasi. -T.: "O'qituvchi", 1994.
6. Soliev A. O'zbekiston geografiyasi.-T.:Universitet, 2014.
7. Soliev A va boshqalar Mintaqaviy iqtisodiyot. –T., 2003.
8. Soliev A., Nazarov M., Qurbonov SH. O'zbekiston hududlari ijtimoiy - iqtisodiy rivojlanishi . –T.: "Mumtoz so'z", 2010.

Qo'shimcha adabiyotlar:

9. Akramov Z.M., Rafikov A.A. Proshloe, nastoyayee i buduyee Aralskogo morya.-T., 1990.
10. Babushkin L.N., Kogay N.A., Zokirov SH.S. Agroklimaticheskie usloviya selskogo xozyaystva Uzbekistana.-T.: Mehnat, 1975.
11. Babushkin L.N, Kogay N.A. Fiziko-geograficheskoe rayonirovanie Uzbekskoy SSR. Trudy TashGU. Nov.seriya. vyp 231. Geograficheskie nauki, kn.27. –T., 1964.
12. Bogdanov O.P. Jivotnye Uzbekistana.-T.: O'qituvchi, 1975.
13. Mo'minov A. va boshqalar. O'zbekiston tabiiy geografiyasi. -T.: O'qituvchi, 1984.
14. «1988-2008 yillarda O'zbekiston Respublikasida atrof-muhit va tabiiy resurslardan foydalanishning xolati to'g'risida Milliy ma'ruza». -T., 2009.
15. Hasanov I.A., G'ulomov P.N. O'rta Osiyo tabiiy geografiyasi.-T.: Universitet, 2002.

16. Sharipov Sh.M. “O‘zbekiston geografiyasi” fani bo‘yicha tayyorlangan o‘quv uslubiy majmua. O‘zMU ichki tarmog‘i.
17. Ahmedov E.-O‘zbekiston shaharlari mustaqillik yillarida.-T., “Abu Ali Ibn Sino”, 2002.
18. Ata-Mirzaev O., Tuxliev N. Uzbekistan priroda naselenie ekonomika. “O‘zbekiston milliy ensiklopediyasi”. -T., 2009.
19. Mullajonov I. Naselenie Uzbekiskoy SSR. -T.: “Uzbekistan”, 1989.
20. Soliev A.S., Mallaboev T. Iqtisodiy va sotsial geografiya kursida ayrim qonuniyatlarni o‘rganish metodikasi.-T., 1995.
21. Soliev A.S., Qarshiboeva L. Iqtisodiy geografiyaning nazariy va amaliy muammolari. -T., 1999.
22. Tuxliev N., Taksanov A. Natsionalnaya ekonomicheskaya model Uzbekistana. -T.: “O‘qituvchi”, 2000.
23. G‘ulomov S., Ubaydullaeva R., Ahmedov E. Mustaqil O‘zbekiston (o‘zbek, ingliz tillarida). -T.: “Mehnat”, 2001.

Internet saytlar:

24. www.bearingpoint.uz
25. www.Ziyo.net

TABIATDAN FOYDALANISHNING GEOGRAFIK ASOSLARI FANI BO'YICHA

Tabiatdan foydalanishning geografik asoslari. “Tabiatdan foydalanishning geografik asoslari” fani, uning tadqiqot ob’ekti va predmeti. Fanning maqsadi va vazifalari, qisqacha rivojlanish tarixi. O’quv fanining boshqa tabiiy fanlar bilan bog’liqligi.

Tabiat va jamiyat. Tabiat va jamiyat. Ularning bir butun hosila ekanligi. Tabiat bilan inson o’rtasidagi aloqadorlik. Modda va energiya almashinuvi.

Insonning tabiatga ta’siri haqida umumiy tushuncha. Insonning tabiatdan foydalanishi. Insonning tabiatga ta’siri, uning turlari. Insonning tabiatga ta’sirining oqibatlari. Tabiatning ifloslanishi, tabiiy-texnogen muhit.

Tabiatdan foydalanishning geografik asoslari. Umumiy tabiiy geografik qonuniyatlar. Tabiatdan foydalanishning geografik asoslari. Tabiatdan foydalanishning maqsadi va istiqbolllari.

Insonning tabiatga ta’siri turlari. Insonning tabiatga ta’siri. Ta’sir turlari. Tabiatni muhofaza qilish va o’zgartirish. Barqarorlashtirish. Saqlash va boyitish. Tabiatni e’zozlash va muhofaza qilish har bir kishining burchi ekanligi.

Tabiatdan foydalanishda hisobga olinishi zarur bo’lgan qonuniyatlar. Tabiatdan foydalanishda, uni o’zgartirishda hisobga olinishi zarur bo’lgan qonuniyatlar. Tabiat qonuniyatlarining ob’ektiv qonunlar ekanligi, ularni o’rganish zarurligi. Ilm-fanning rivojlanishi bilan tabiat qonunlari haqidagi bilimlarning ham chuqurlashib borishi.

Tabiat taraqqiyotining asosiy qonunlari. Yer landshaft qobig’ining bir butunligi va muayyan muvozanatda turishi. Biror bir tabiat komponenti va elementining o’zgarishi bilan butun landshaft qobig’ida o’zgarish ro’y berishi, miqdoriy, muvozanat o’zgarishining tabiatda sifat o’zgarishiga olib kelishi.

Landshaft komponentlarining o’zaro modda va energiya almashinishi orqali bog’langanligi. Landshaftlarning komponent va elementlardan tuzilganligi. Ular o’rtasida modda va energiya to’xtovsiz almashinib turishi. Tabiatdagi aylanma harakat, geologik, biologik, energiya aylanma harakatlar. Tabiatda chiqindining bo’lmasligi. Insonning xo’jalik faoliyati ta’sirida tabiatdagi aylanma harakatning buzilishi va buning oldini olish.

Zonallik va hududiylik qonuniyatlari. Zonallik va hududiylik qonuniyatlari. Geografik qobiqdagi barcha jarayonlarning ikkta energiya manbai borligi: Quyosh energiyasi va Yerning ichki energiyasi. Ularning geografik qobiqda taqsimlanishi. Zonallik va hududiylikning tarkib topishi. Tabiatdan foydalanishda bu xususiyatlarni hisobga olishning zarurligi. Xalqlarning, xususan o’zbek xalqining tabiatdan foydalanishida, qurilish ishlarida, qishloq xo’jaligida bu qonuniyatning hisobga olganligi.

Geografik qobiqdagi jarayonlarning davriylik qonuniyati. Tabiat hodisalarida davriylik. Ritmiklik va sikllik. Sutkalik davriylik, uning sababi va oqibatlari. Fasliy davriylik, uning sababi va oqibatlari. Quyosh faolligi sikilligi. Quyosh magnetizmi davriyligi. 33-35 yillik, 98-100 yillik va h.k. davriyliklar. Muddatsiz ro’y beruvchi hodisalar, ularning inson hayoti, xo’jaligiga, tabiatga

ta'siri.

Inson xo'jalik faoliyatining tabiatga ta'sirining geografik oqibatlari. Fan va texnikaning rivojlanishi bilan insonning tabiatga ta'sirining kuchayib borishi. Tog'-kon sanoati, metallurgiya, kimyo sanoati hamda transportning tabiiy muhitga ta'sirining ortib borayotgani. Ayrim hududlarda ekologik muammolarning ortib borishi.

Tabiatda tog' jinslari o'rnining o'zgarishi. Konlarning ochiq usulda qazib olinishi, yirik suv omborlarining qurilishi oqibatida tabiiy muhitda muvozanatning o'zgarishi, uning geografik va ekologik oqibatlari.

Inson xo'jalik faoliyati va tabiiy muhitda er osti va er usti suvlari rejimining o'zgaritirilishi hamda uning oqibatlari: cho'llashish va tuproqlarning sho'r bosishi.

Biologik muvozanatning o'zgarishi va biologik modda aylanishining buzilishi hamda bularning ekologik oqibatlari, atmosfera havosi tarkibiga ta'siri. Inson xo'jalik faoliyati ta'sirida geografik qobiqda issiqlik balansining o'zgarishi. Havoda karbonat angidrid gazi, aerozollar salmog'ining oshishi va uning Er yuzi havosi haroratiga, ob-havosi va iqlimiga ta'siri. Bularning geografik va ekologik oqibatlari.

Tabiiy resurslardan foydalanish iqtisodiyoti fanining nazariy asoslari. Tabiiy resurslardan foydalanish iqtisodiyoti fanining ob'ekti, predmeti va metodlari. Fanning nazariy asoslari, maqsadi va vazifalari. Tabiiy muhit, artetabiiy muhit, kvazitabiiy muhit tushunchalari. Tabiiy resurslardan foydalanish iqtisodiyoti fanining geograf mutaxassislar tayyorlashdagi roli. Boshqa fanlar bilan aloqalari va bog'liqligi. Asosiy ilmiy-tadqiqot uslublari. Tabiatdan foydalanishning asosiy tamoyillari. Barqaror rivojlanish konsepsiyasi. Tabiiy resurslardan foydalanishning iqtisodiy jihatlari. Tabiatdan foydalanishning asosiy tamoyillari. Barqaror rivojlanish konsepsiyasi.

Takror ishlab chiqarishda tabiiy resurslarning o'rni va ahamiyati. **Tabiat va tabiiy resurslarni iqtisodiy baholash.** Tabiiy resurslarni iqtisodiy baholash tushunchasi. Iqtisodiy baholashning hududiy jihatlari va ko'rsatkichlari. Iqtisodiy baholashning tarmoq va hududiy yo'nalishlari. Iqtisodiy baholashning harajat va renta yondashuvlari, ularning mazmuni va mohiyati. Tabiatdan foydalanishning iqtisodiy mexanizmini takomillashtirish muammolari. Tabiiy boyliklar va tabiiy xizmatlarni aniq baholarga egaligini, tabiiy zahiralardan foydalanish va muhofaza qilishdagi amaliy ahamiyati. Tabiiy zahiralardan foydalanishda bozor bahosi, renta, tabaqalashgan renta, sarflash, muqobil qiymat, umumiqtisodiy baholash, tabiatdan foydalanishda ekologik-iqtisodiy hududiy birliklar, majmuali ekologik-iqtisodiy dasturlar, ekologik fondlar, foydalanish tamoyillari kabi iqtisodiy mexanizm elementlari va tamoyillarini qo'llay bilish. Tabiiy resurslarni iqtisodiy baholashning ilmiy-amaliy ahamiyati.

Tabiiy resurslardan oqilona foydalanish turlari va uning hozirgi holati. Insonning tabiatga ta'sir etishi, kishilik jamiyati rivojlanishi. Fan-texnika inqilobi va texnikaning rivojlanishi davrida, tabiiy resurslar va ishlab chiqarish vositalaridan xususiy mulk egalarining maksimal daromad olishga intilishi. XVIII-XIX asrlarda sanoat taraqqiyoti. Fan-texnika inqilobi va uning tabiatdagi o'zgarishlarga ta'siri. CHikindisiz ishlab chiqarishga o'tish. Energiya manbalari,

yoqilg'i energetika manbalarining atrof-muhitga ta'siri, parnik effektining kelib chiqishi va uning oqibatlari, ekologik muammolar. Muqobil energiyaga o'tishning zarurligi va uning afzalligi. Quyosh, shamol, geotermal, qalqish, biomassa energiyasi. O'zbekistonda muqobil energiyaga o'tish istiqbollari.

Tabiatdan foydalanishni boshqarish va tabiiy muhitni qonuniy himoya qilish. Tabiatdan foydalanishni boshqarish va uning mohiyati. Boshqaruv tushunchasi, boshqaruvning maqsadi. Tabiatdan foydalanishni boshqarishning xuquqiy asoslari. Tabiatdan foydalanishni boshqarishning davlat institutsional mexanizmi. Tabiatdan foydalanish va muhofaza qilishga sarflanayotgan mablag'larni samaradorligini oshirish. Tabiatdan foydalanishning iqtisodiy mexanizmini joriy etishning mazmun va mohiyati. Tabiiy resurslarni boshqarish organlari va ularning bosqichlari. Tabiiy resurslardan foydalanishni boshqarishda atrof - muhit muhofazasi. Xalqaro, mintaqaviy, mahalliy ekologik siyosat. Tabiiy resurslardan foydalanishni boshqarishning tarixi. Tabiatni muhofaza qilish qo'mitasi va uning tasarrufidagi boshqaruv hamda nazorat organlari.

Tabiatdan foydalanish tadbirlarini amalga oshirishning iqtisodiy geografik samaradorligi. Ikkilamchi resurslardan foydalanishning ekologik iqtisodiy xususiyatlari va istiqbolli yo'nalishlari. Ikkilamchi resurslar va ularning asosiy manbalari. Inson xo'jalik faoliyati, ayniqsa sanoat mahsulotlarini ishlab chiqarishda ko'p miqdorda chiqindilar paydo bo'ladi. Ularning paydo bo'lish manbalariga ko'ra 3 asosiy guruhga bo'linadi: ishlab chiqarish chiqindilari; iste'mol chiqindilari; utilizatsiya chiqindilari; Ishlab chiqarish jarayonlarida paydo bo'ladigan xom ashyo qoldiqlari, materiallari, yarim fabrikatlar. Iste'mol chiqitlari. Foydalanish imkoniyatlariga ko'ra utilizatsiya qilinadigan (foydalaniladigan, ishlatiladigan) va utilizatsiya qilinmaydigan chiqindilar. Birinchisi uchun qayta ishlash texnologiyasi va xo'jalik oborotiga kiritish texnologiyasi.

Ikkilamchi resurslardan foydalanishda chet el tajribalari va ularning samaradorligi. O'zbekistonda chiqindilarni boshqarish bo'yicha Milliy Strategiya loyihasi va ulardan foydalanish.

Davlat ekologik ekspertizasi. Tabiatdan unumli foydalanish tadbirlariga mablag'lar ajratish. Tabiatdan foydalanishni boshqarishning asosiy instrumentlari. Ekologik monitoring. Ekologik monitoring atrof tabiiy muhit va uning resurslari, ekologik – iqtisodiy boshqarishni axborotlar bilan ta'minlash. O'zbekiston Respublikasidagi milliy monitoring tizimi: sanitariya – gigiena monitoringi, ekologik monitoring, iqlim monitoringi. Ularning funksiyalari: atrof muhit holatini kuzatish, holatini baholash, va bashoratlash.

Ekologik standartlar va normativlar. Tabiatdan unumli foydalanish tadbirlariga mablag' ajratish. Davlat ekologik ekspertizasi. Tabiatdan oqilona foydalanish va resurs tejamkorligiga erishishning ahamiyati. Moliyalashtirish to'g'risida tushuncha. Tabiatdan foydalanish va uni muhofaza qilishni moliyalashtirishning asosiy manbalari. Moliyalashtirish va moliyalashtirishni rejalashtirishda davlatning o'rni. Ekologik fondlar tizimi. Davlat ekologik ekspertizasining maqsadi va tabiatdan oqilona foydalanishdagi ahamiyati.

Tabiatdan oqilona foydalanishni iqtisodiy rag'batlantirilishi. Ilmiy texnika jarayoni va tabiatdan foydalanish. Tabiatdan foydalanish va ekologik

muammolarning hozirgi ahvoli. Ilmiy-texnika taraqqiyoti yutuqlarini tabiatni muhofaza qilish va undan oqilona foydalanishga tadbiq etilishi. Ximiyalashtirish va uning salbiy oqibatlari. Tabiatdan oqilona foydalanishni iqtisodiy rag'batlantirish. Tabiiy qonuniyatlar to'g'risida tushuncha. Umumiy qonuniyatlar, ularning mazmuni, mohiyati, ulardan amaliyotda foydalanish. Hududiy ekologik-iqtisodiy qonuniyatlar, ularning mazmuni, mohiyati va ulardan amaliyotda foydalanish. Tabiatdan foydalanish tamoyillari, ularning mazmuni va amaliyotda foydalanish. Tabiiy resurslardan foydalanish tamoyillari va ishlab chiqarish kuchlarini joylashtirish. Atrof-muhit sifatini iqtisodiy optimumini aniqlash va uning ahamiyati. Tabiatdan foydalanishning ekstensiv, intensiv yo'nalishlari.

Tabiatni muhofaza qilishning asosiy yunalishlari. Tabiiy resurslardan oqilona foydalanish. Tabiiy resurslardan (yer, suv, o'rmon, atmosfera havosi) oqilona foydalanish va muhofaza qilish. Suv resurslarining ekologik-iqtisodiy xususiyatlari va foydalanishning asosiy ko'rsatkichlari. Suv resurslaridan foydalanishni iqtisodiy baholash. Suv zaxiralaridan noto'g'ri foydalanishni ekologik vaziyatga ta'siri, hamda oldini olish chora tadbirlari. Suvdan noto'g'ri foydalanishni iqtisodiy jihatlar va samaradorligini oshirish yo'llari. Atmosfera havosidan foydalanishning iqtisodiy samaradorligini aniqlash. Atmosfera resurslari, ulardan foydalanishning zamonaviy turlari. O'rmon va yer resurslaridan samarali foydalanish va ularni muhofaza qilish. O'zbekiston yer fondining o'ziga xos jihatlar va tarkibi. Sug'oriladigan yerlarni xalq xo'jaligidagi ahamiyati. Lalmikor erlardan foydalanishni o'ziga xos tomonlari. Tog' va cho'l yaylovlaridan foydalanishning hozirgi ahvoli va uni yaxshilash. Yerning ifloslanishi va eroziyasi, sho'rlanishi va uning oldini olish tadbirlari. Davlat yer kadastri, ball banitirovka uning mazmuni va mohiyati. Yer zahiralaridan foydalanishda chet el tajribalarini qo'llashni mazmun va mohiyati.

Tabiatdan foydalanishda xalqaro hamkorlik

Tabiatdan foydalanish va uni muhofaza qilishda xalqaro hamkorlik aloqalari. O'zbekiston Respublikasining tabiatdan foydalanishdagi xalqaro hamkorligi. Xalqaro ekologik muammolarning echimini topish va bartaraf etishda xalqaro tajribalar hamda xalqaro yo'nalishlardan foydalanish. O'zbekiston Respublikasida BMTni qonunlarini ratifikatsiya qilish va barqaror rivojlanish konsepsiyasini amalga oshirishini ahamiyati. BMT ning rivojlanish dasturi, atrof-muhit bo'yicha BMT dasturi. Iqlimning iliqlashishi, xalqaro suvlarning ifloslanishi, biologik turfa olamning kamayib borishi, ozon qatlamining siyqalanishi borasida hamkorlik aloqalari.

O'zbekistonda tabiiy resurslaridan foydalanish iqtisodiyoti va uni muhofaza qilish muammolari. O'zbekistonning suv, atmosfera, o'simlik, hayvonot olami va mineral resurslaridan foydalanish, uni boshqarish. Ularning taqsimlanishida iqtisodiy geografik omillarning roli. Respublika ishlab chiqarish kuchlarini joylashtirishda tabiiy resurslaridan foydalanish. Tabiatni muhofaza qilish va uni takror barpo etish doirasidagi me'yoriy hujjatlar. O'zbekiston «Qizil kitobi». Markaziy Osiyo davlatlari hududida tabiiy resurslardan noto'g'ri foydalanish oqibatida yuzaga kelgan muammolar. Orol dengizi falokati.

Qozog‘iston, O‘zbekiston, Turkmaniston, Qirg‘iziston va Tojikiston respublikalarining hayotida Orol dengizining roli.

Tabiatdan foydalanishning geografik asoslari fanidan savollar:

1. Tabiatdan foydalanishning geografik asoslari
2. Tabiat va jamiyat.
3. Insonning tabiatga ta'siri haqida umumiy tushuncha
4. Tabiatdan foydalanishning geografik asoslari
5. Insonning tabiatga ta'siri turlari
6. Tabiatdan foydalanishda hisobga olinishi zarur bo'lgan qonuniyatlar
7. Tabiat taraqqiyotining asosiy qonunlari
8. Zonallik va hududiylik qonuniyatlari
9. Geografik qobiqdagi jarayonlarning davriylik qonuniyati
10. Inson xo'jalik faoliyatining tabiatga ta'sirining geografik oqibatlarini
11. Tabiiy resurslardan foydalanish iqtisodiyoti fanining nazariy asoslari
12. Takror ishlab chiqarishda tabiiy resurslarning o'rni va ahamiyati
13. Tabiat va tabiiy resurslarni iqtisodiy baholash
14. Tabiiy resurslardan oqilona foydalanish turlari va uning hozirgi holati
15. Tabiatdan foydalanishni boshqarish va tabiiy muhitni qonuniy himoya qilish
16. Tabiatdan foydalanish tadbirlarini amalga oshirishning iqtisodiy geografik samaradorligi
17. Davlat ekologik ekspertizasi
18. Tabiatdan unumli foydalanish tadbirlariga mablag'lar ajratish
19. Tabiatdan oqilona foydalanishni iqtisodiy rag'batlantirilishi
20. Ilmiy texnika jarayoni va tabiatdan foydalanish
21. Tabiatni muhofaza qilishning asosiy yunalishlari
22. Tabiiy resurslardan oqilona foydalanish
23. Tabiatdan foydalanishda xalqaro hamkorlik
24. O'zbekistonda tabiiy resurslaridan foydalanish iqtisodiyoti va uni muhofaza qilish muammolari
25. Energiya, oziq-ovqat, chuchuk suv, xom ashyo muammolari
26. Muqobil energiya manbalarining xalq xo'jaligidagi ahamiyati
27. Xalq xo'jaligiga ta'sir etadigan tabiiy geografik jarayonlar tavsifi
28. Tabiiy muhitni muhofaza qilishning iqtisodiy va huquqiy asoslari
29. Tabiatdan foydalanish tamoyillari, ustuvor yo'nalishlari va uni optimallashtirish
30. Tabiat va tabiiy resurslarni iqtisodiy baholash
31. Tabiatdan foydalanish tadbirlarini amalga oshirishning iqtisodiy samaradorligi
32. Suv resurslaridan samarali foydalanish va muhofaza qilish
33. Atmosfera havosi, uning resurslaridan foydalanish va uni muhofaza qilish
34. Yer resurslaridan samarali foydalanish va ularni muhofaza qilish
35. Biologik resurslardan foydalanish va ularni muhofaza qilish

- 36.Mineral xomashyo resurslaridan foydalanish va ularni muhofaza qilish
- 37.Ikkilamchi resurslardan foydalanishning ekologik iqtisodiy xususiyatlari va yo‘nalishlari
- 38.Rekreatsiya resurslaridan ratsional foydalanish va ularni muhofaza qilish
- 39.Alohida muhofaza qilinadigan tabiiy hududlar va ularning ekologik-iqtisodiy muammolari
- 40.Tabiiy resurs komplekslaridan foydalanish va ularni muhofaza qilish
- 41.Tabiatdan foydalanish va ishlab chiqarish kuchlarini joylashtirish
- 42.Inson jamiyati bilan tabiat o‘rtasidagi o‘zaro aloqalar va ta’sirlar
- 43.Insonning tabiatga, uning komponentlariga va elementlariga bevosita hamda bilvosita ta’siri
- 44.Landshaftlarning inson xo‘jalik faoliyati ta’sirida o‘zgarishi
- 45.Tabiiy va antropogen landshaftlar
- 46.Landshaftlar rekultivatsiyasi
- 47.Ekologik sharoit, ekologik muhit, ekologik muvozanat
- 48.Tabiatdan foydalanishning geografik asoslari
- 49.Texnogen va madaniy landshaftlar
- 50.Umumiy geografik qonuniyatlar va ular haqidagi bilimlarning ahamiyati
- 51.Tabiiy resurs, tabiiy sharoit Ulardan foydalanishning o‘ziga xos xususiyatlari
- 52.Tabiiy resurslarning turlari va ulardan foydalanish
- 53.Tabiatni muhofaza qilish
- 54.Tabiat(landshaft) komponentlari
- 55.Geografik qobiq Uning xususiyatlari
- 56.Tabiat komponentlari va elementlarining o‘zaro aloqadorlik va bir butunlik qonuniyati
- 57.Tabiatda modda va energiyaning aylanma harakati qonuniyati
- 58.Tabiatning va unda ro‘y beradigan jarayonlarning zonallik qonuniyati
- 59.Tabiatning va unda ro‘y beradigan jarayonlarning regionallik qonuniyati
- 60.Tabiatdagi jarayonlarning davriylik qonuniyati
- 61.Inson xo‘jalik faoliyatining ta’sirida Yerdagi issiqlik balansining o‘zgarishi va uning oqibatlari
- 62.Insonning xo‘jalik faoliyati ta’sirida tabiatda suv rejimining o‘zgarishi va uning oqibatlari
- 63.Insonning xo‘jalik faoliyati ta’sirida atmosfera havosining o‘zgarishi
- 64.Inson xo‘jalik faoliyatining o‘simlik va hayvonot olamiga ta’siri
- 65.Ekologik muammolar, paydo bo‘lishi, oldini olish
- 66.O‘z joyida tabiatdan foydalanish va uning oqibatlari
- 67.Resurslarni iqtisodiy baholash tamoyillari
- 68.Yer kadastrini tuzishni ahamiyati
- 69.O‘zbekistonda bioresurslardan foydalanish muammolari
- 70.Atmosfera havosini muhofaza qilishni iqtisodiy-ekologik ahamiyati
- 71.Ekologik iqtisodiy rayonlashtirish tamoyillari
- 72.Alohida muhofaza qilinadigan tabiiy hududlarning turlari va ularni tashkil etish

73. O'zbekistonning mineral xomashyo resurslari potentsiali va ulardan oqilona foydalanish
74. Tabiatdan foydalanish tamoyillari, ustuvor yo'nalishlari va uni optimallashtirish
75. Jahon moliyaviy-iqtisodiy inqirozi sharoitida tabiat va tabiiy resurslarni iqtisodiy baholash
76. Biologik resurslardan foydalanish va ularni muhofaza qilish
77. Mineral xomashyo resurslardan foydalanish va ularni muhofaza qilish
78. Ikkilamchi resurslardan foydalanishning ekologik - iqtisodiy xususiyatlari va yo'nalishlari
79. "Tabiatdan foydalanishning geografik asoslari" fani, uning tadqiqot ob'ekti va predmeti
80. Tabiat bilan inson o'rtasidagi aloqadorlik
81. Modda va energiya almashinuvi
82. Insonning tabiatdan foydalanishi
83. Insonning tabiatga ta'siri, uning turlari
84. Insonning tabiatga ta'sirining oqibatlari
85. Tabiatning ifloslanishi, tabiiy-texnogen muhit
86. Umumiy tabiiy geografik qonuniyatlar
87. Tabiatdan foydalanishning geografik asoslari
88. Tabiatdan foydalanishning maqsadi va istiqbolllari
89. Insonning tabiatga ta'siri Ta'sir turlari
90. Tabiatni muhofaza qilish va o'zgartirish
91. Tabiatdan foydalanishda, uni o'zgartirishda hisobga olinishi zarur bo'lgan qonuniyatlar
92. Tabiat qonuniyatlarining ob'ektiv qonunlar ekanligi, ularni o'rganish zarurligi
93. Er landshaft qobig'ining bir butunligi va muayyan muvozanatda turishi
94. Landshaft komponentlarining o'zaro modda va energiya almashinishi orqali bog'langanligi
95. Landshaftlarning komponent va elementlardan tuzilganligi
96. Tabiatdagi aylanma harakat, geologik, biologik, energiya aylanma harakatlar
97. Insonning xo'jalik faoliyati ta'sirida tabiatdagi aylanma harakatning buzilishi va buning oldini olish
98. Zonallik va hududiylik qonuniyatlari
99. Geografik qobiqdagi barcha jarayonlarning ikkita energiya manbai borligi: Quyosh energiyasi va Yerning ichki energiyasi
100. Zonallik va hududiylikning tarkib topishi
101. Tabiatdan foydalanishda bu xususiyatlarni hisobga olishning zarurligi
102. Tabiat hodisalarida davriylik
103. Ritmiklik va sikllik
104. Sutkalik davriylik, uning sababi va oqibatlari
105. Fasliy davriylik, uning sababi va oqibatlari
106. Quyosh faolligi sikilligi

107. Quyosh magnetizmi davriyligi
108. Muddatsiz ro'y beruvchi hodisalar, ularning inson hayoti, xo'jaligiga, tabiatga ta'siri
109. Fan va texnikaning rivojlanishi bilan insonning tabiatga ta'sirining kuchayib borishi
110. Tog'-kon sanoati, metallurgiya, kimyo sanoati hamda transportning tabiiy muhitga ta'sirining ortib borayotgani
111. Ayrim hududlarda ekologik muammolarning ortib borishi
112. Tabiatda tog' jinslari o'rining o'zgarishi
113. Konlarning ochiq usulda qazib olinishi, yirik suv omborlarining qurilishi oqibatida tabiiy muhitda muvozanatning o'zgarishi, uning geografik va ekologik oqibatlari
114. Inson xo'jalik faoliyati va tabiiy muhitda er osti va er usti suvlari rejimining o'zgaritirilishi hamda uning oqibatlari: cho'llashish va tuproqlarning sho'r bosishi
115. Biologik muvozanatning o'zgarishi va biologik modda aylanishining buzilishi hamda bularning ekologik oqibatlari, atmosfera havosi tarkibiga ta'siri
116. Inson xo'jalik faoliyati ta'sirida geografik qobiqda issiqlik balansining o'zgarishi
117. Havoda karbonat angidrid gazi, aërozollar salmog'ining oshishi va uning Yer yuzi havosi haroratiga, ob-havosi va iqlimiga ta'siri
118. Bularning geografik va ekologik oqibatlari
119. Tabiiy muhit, artetabiiy muhit, kvazitabiiy muhit tushunchalari
Tabiatdan foydalanishning asosiy tamoyillari
120. Barqaror rivojlanish konsepsiyasi
121. Tabiiy resurslardan foydalanishning iqtisodiy jihatlari
122. Tabiiy resurslarni iqtisodiy baholash tushunchasi
123. Iqtisodiy baholashning hududiy jihatlari va ko'rsatkichlari
124. Iqtisodiy baholashning tarmoq va hududiy yo'nalishlari
125. Iqtisodiy baholashning harajat va renta yondashuvlari, ularning mazmuni va mohiyati
126. Tabiatdan foydalanishning iqtisodiy mexanizmini takomillashtirish muammolari
127. Tabiiy boyliklar va tabiiy xizmatlarni aniq baholarga egaligini, tabiiy zahiralardan foydalanish va muhofaza qilishdagi amaliy ahamiyati
128. Insonning tabiatga ta'sir etishi, kishilik jamiyati rivojlanishi
129. Fan-texnika inqilobi va texnikaning rivojlanishi davrida, tabiiy resurslar va ishlab chiqarish vositalaridan xususiy mulk egalariining maksimal daromad olishga intilishi
130. XVIII-XIX asrlarda sanoat taraqqiyoti Fan-texnika inqilobi va uning tabiatdagi o'zgarishlarga ta'siri
131. Chikindisiz ishlab chiqarishga o'tish

132. Energiya manbalari, yoqilg'i energetika manbalarining atrof-muhitga ta'siri, parnik effektining kelib chiqishi va uning oqibatlari, ekologik muammolar
133. Muqobil energiyaga o'tishning zarurligi va uning afzalligi
134. Quyosh, shamol, geotermal, qalqish, biomassa energiyasi
135. O'zbekistonda muqobil energiyaga o'tish istiqbollari
136. Tabiatdan foydalanishni boshqarish va uning mohiyati
137. Boshqaruv tushunchasi, boshqaruvning maqsadi
138. Tabiatdan foydalanishni boshqarishning xuquqiy asoslari
139. Tabiatdan foydalanishni boshqarishning davlat institutsional mexanizmi
140. Tabiatdan foydalanish va muhofaza qilishga sarflanayotgan mablag'larni samaradorligini oshirish
141. Tabiatdan foydalanishning iqtisodiy mexanizmini joriy etishning mazmun va mohiyati
142. Tabiiy resurslarni boshqarish organlari va ularning bosqichlari
143. Tabiiy resurslardan foydalanishni boshqarishda atrof - muhit muhofazasi
144. Xalqaro, mintaqaviy, mahalliy ekologik siyosat
145. Tabiiy resurslardan foydalanishni boshqarishning tarixi
146. Tabiatni muhofaza qilish qo'mitasi va uning tasarrufidagi boshqaruv hamda nazorat organlari
147. Ikkilamchi resurslar va ularning asosiy manbalari
148. Ekologik standartlar va normativlar
149. Tabiatdan unumli foydalanish tadbirlariga mablag' ajratish
150. Davlat ekologik ekspertizasi
151. Tabiatdan oqilona foydalanish va resurs tejamkorligiga erishishning ahamiyati
152. Moliyalashtirish to'g'risida tushuncha
153. Tabiatdan foydalanish va uni muhofaza qilishni moliyalashtirishning asosiy manbalari
154. Moliyalashtirish va moliyalashtirishni rejalashtirishda davlatning o'rni
155. Ekologik fondlar tizimi
156. Davlat ekologik ekspertizasining maqsadi va tabiatdan oqilona foydalanishdagi ahamiyati
157. Tabiatdan foydalanish va ekologik muammolarning hozirgi ahvoli
158. Ilmiy-texnika taraqqiyoti yutuqlarini tabiatni muhofaza qilish va undan oqilona foydalanishga tadbiq etilishi
159. Ximiyalashtirish va uning salbiy oqibatlari
160. Tabiatdan oqilona foydalanishni iqtisodiy rag'batlantirish
161. Tabiiy qonuniyatlar to'g'risida tushuncha
162. Umumiy qonuniyatlar, ularning mazmuni, mohiyati, ulardan amaliyotda foydalanish
163. Hududiy ekologik-iqtisodiy qonuniyatlar, ularning mazmuni, mohiyati va ulardan amaliyotda foydalanish
164. Tabiatdan foydalanish tamoyillari, ularning mazmuni va amaliyotda foydalanish

165. Tabiiy resurslardan foydalanish tamoyillari va ishlab chiqarish kuchlarini joylashtirish
166. Atrof-muhit sifatini iqtisodiy optimumini aniqlash va uning ahamiyati
167. Tabiatdan foydalanishning ekstensiv, intensiv yo‘nalishlari
168. Tabiiy resurslardan (yer, suv, o‘rmon, atmosfera havosi) oqilona foydalanish va muhofaza qilish
169. Suv resurslarining ekologik-iqtisodiy xususiyatlari va foydalanishning asosiy ko‘rsatkichlari
170. Suv resurslaridan foydalanishni iqtisodiy baholash
171. Suv zaxiralaridan noto‘g‘ri foydalanishni ekologik vaziyatga ta’siri, hamda oldini olish chora tadbirlari
172. Suvdan noto‘g‘ri foydalanishni iqtisodiy jihatlari va samaradorligini oshirish yo‘llari
173. Atmosfera havosidan foydalanishning iqtisodiy samaradorligini aniqlash
174. Atmosfera resurslari, ulardan foydalanishning zamonaviy turlari
175. O‘rmon va yer resurslaridan samarali foydalanish va ularni muhofaza qilish
176. O‘zbekiston er fondining o‘ziga xos jihatlari va tarkibi
177. Sug‘oriladigan erlarni xalq xo‘jaligidagi ahamiyati
178. Lalmikor erlardan foydalanishni o‘ziga xos tomonlari
179. Tog‘ va cho‘l yaylovlaridan foydalanishning hozirgi ahvoli va uni yaxshilash
180. Yerning ifloslanishi va eroziyasi, sho‘rlanishi va uning oldini olish tadbirlari
181. Davlat er kadastri, ball banitirovka uning mazmuni va mohiyati
182. Yer zahiralaridan foydalanishda chet el tajribalarini qo‘llashni mazmun va mohiyati
183. O‘zbekistonning suv, atmosfera, o‘simlik, hayvonot olami va mineral resurslaridan foydalanish, uni boshqarish
184. Tabiatni muhofaza qilish va uni takror barpo etish doirasidagi me‘yoriy hujjatlar
185. O‘zbekiston «Qizil kitobi»
186. Markaziy Osiyo davlatlari hududida tabiiy resurslardan noto‘g‘ri foydalanish oqibatida yuzaga kelgan muammolar
187. Orol dengizi falokati Qozog‘iston, O‘zbekiston, Turkmaniston, Qirg‘iziston va Tojikiston respublikalarining hayotida Orol dengizining roli

Foydalaniladigan adabiyotlar ro‘yxati

Asosiy adabiyotlar:

1. Ballieva R., Turdimambetov I.R. Tabiatdan foydalanishning geografik asoslari. – Nukus, 2020. – 291 b.

2. Барқарор тараққиёт ва табиатшунослик асослари [Матн] : олий ўқув юртларининг барча таълим йўналишлари учун дарслик а. Эргашев [ва бошқ.]. — Тошкент : Baktria press, 2016. — 296 б.

3. Основы природопользования: учебник для студ. высш. проф. образования / А.Г.Емельянов. — 8е изд., стер. — М. : Издательский центр «Академия», 2013. — 256 с.

4. Исаченко А.Г. Оптимизация природной среды. -М.: Мысль, 1980.

5. Рафиков А.А. Геоэкологик муаммолар. -Т.: Ўқитувчи, 1997.

6. Қаюмов А.,Расулов М.,Умаров С, Якубов У. Табиатдан фойдаланиш иктисодиёти. –Тошкент, УзМУ, 2005 й.

7. WorldWide Fund for Nature International (WWF), UNEP World Conservation Monitoring Centre, Redefining Progress, with the Center for Sustainability Studies, 2006, Living Planet Report 2006, WWF, Gland, Switzerland.

Qo‘shimcha adabiyotlar:

10. Baratov P., Mamatqulov M., Rafiqov A. O‘rta Osiyo tabiiy geografiyasi. - Т.: O‘qituvchi, 2002.

11. Galperin M.V. Ekologicheskie osnovy prirodopolzovaniya: Uchebnik. – М.: Forum: INFRA. – М., 2002. – 256 s.

8. G‘ulomov P.N. Inson va tabiat. -Т.: 2009.

9. Zokirov SH.S. Antropogen va amaliy landshaftshunoslik. -Т.: Universitet, 1998.

10. Kojuxar V.M. Praktikum po ekonomike prirodopolzovaniya. Ucheb.posobie. – М.:Domakov i K., 2005. – 208 s.

11. Konstantinov V.A., Chelidze YU.B. Ekologicheskie osnovy prirodopolzovaniya: Uch.posobie. – М.: izd. Akademiya, 2003. – 208 s.

12. Kolesnikov SI. «Ekologicheskie osnovy prirodopolzovaniya» IKS, 2005. – 345 str.

13. Losev A.V.,Provatkin G.G. «Sotsialnaya Ekologiya».– М., Vldos,2003. – 312 str.

14. Malofeev V.I. «Sotsialnaya ekologiya». – М., Vldos, 2003. – 312 str.

15. Nikolaev V.A. Landshafty aziatskix stepey. -М.: 1999.

16. Nigmatov A.N. YUsupov R. Tabiiy geografik komplekslar va ekzogen jarayonlar. -Т.: Turon iqbol, 2006.

17. Trofimova V.L. Prirodopolzovanie. Tolkovyy slovar. – М.: Финансы и Statistika, 2002. – 184s.

18. Tojjeva Z.N. Tabiiy resurslardan foydalanish iqtisodiyoti. – O‘UM, 2013 y.

19. Xolmo‘minov J. «Ekologiya va qonun». – Т.: Adolat, 2000. – 187 b.

20. Ergashev A.E., Ergashev A.T. Ekologiya prirodnoy sredy Sentralnoy Azii. (Regionalnaya ekologiya). – Т.: “YAngi asr avlodi”, 2012. – 384 s.

21. Ergashev A.E., Ergashev A.T. Hozirgi zamonning ekologiya muammolari va tabiat muhofazasi. – Т., 2012 “YAngi asr avlodi”, 2012. – 404 b.

22. Qayumov A. Aholi yashash joylarini ko‘kalamzorlashtirish. – Т.: “Fan va texnologiya”, 2012. – 204 b.

Elektron manbalar:

28. www.unep.org BMTning atrof-muxit bo‘yicha dasturi.

29. www.gov.w
30. ww.worldbank.Org
31. [www,undfa,org](http://www.undfa.org)
32. www.report.uz
33. www.ZiyoNet

TABIIYOT VA GEOGRAFIYA O'QITISH METODIKASI FANI BO'YICHA

Fanning predmeti, tadqiqot obyekti. Fanning maqsadi va vazifalari, qisqacha rivojlanish tarixi. O'quv fanining boshqa tabiiy fanlar bilan bog'liqligi.

Geografiya ta'limi metodikasining shakllanishi va rivojlanishi tarixi. O'rta Osiyoni Rossiya bosib olgunga qadar bo'lgan o'qitish tizimi. Mustamlaka davrida geografiya o'qitish metodikasi rivojlanish "Rus-tuzem" maktabalarining ochilishi va ularda geografiyaning o'qitilishi. 1900 yillarda ochilgan "Yangi usul" maktablari va ularda geografiya fanining o'qitilishi. F. Karimiyning geografiya darsligi. 1900-1915 yillarda yaratilgan geografiya darsliklari. Muhammad Amin Karimiyning 1914-yilda chop etilgan "Jo'g'rofiyai riyoziy" risolasining ahamiyati. A. Donish, Furqat, M. Behbudiy, Xoji Yusuf Xay'atiy, Avloniylarning geografiya ta'limiga qo'shgan xissalari. Sobiq Ittifoqda o'zbek maktablarida geografiya ta'limi. Mustaqillik yillarida geografiya ta'limidagi tub o'zgarishlar. Mustaqillik yillarida yaratilgan geografiya darsliklari. Horiyda geografik ta'lim.

O'rta maxsus, kasb-hunar, umumta'lim tizimi geografiyasining mazmuni, tarkibi. O'rta maxsus, kasb-hunar, maktablarda geografiya o'qitishning maqsadi. Geografiyani o'qitishni ta'limiy, tarbiyaviy, bilish qobiliyatini rivojlantirishdagi ahamiyati. Geografiya ta'lim maqsadlari va mazmunining dasturlar, darsliklar, qo'llanmalar, ta'lim vositalari va ta'limni uslub va usullari bilan bog'liqligi.

O'qitish metodlari. Geografiya ta'limida qo'llaniladigan metodlar tasnifi. Geografiya ta'limida qo'llaniladigan metodlarning o'rnini va roli. Bilim olish manbalariga ko'ra metodlar tasnifi. Didaktik maqsadlarga ko'ra metodlar tasnifi: xulosa chiqarishga ko'ra metodlar tasnifi. Fikrlash faoliyatiga ko'ra metodlar tasnifi. Izohli-ko'rgazmali, reproduktiv, muammoli bayon, qisman izlanuvchan, tadqiqot metodlari. Metodlarga qo'yiladigan talablar. Geografiya ta'limida darslik va qo'shimcha adabiyotlar bilan ishlash. Darslik bilan ishlash bilim olishning manbai ekanligi. Darslik bilan ishlash turlari; Qo'shimcha adabiyotlardan mustaqil bilim olish yo'llari. Og'zaki bayon usullari. Hikoya tushuntirish, suhbat, ma'ruza va o'qib berish kabilar. Ularni farqlari, xususiyatlari, turlari. Suhbat. Savol-javob (katexezik) suhbat. Keng ko'lamdagi (eviristik) suhbat. Savol-javoblarga qo'yiladigan talablar. Didaktik maqsadiga ko'ra turlari. Xarita bilan ishlash. Geografiya ta'limida qo'llaniladigan xaritalarga tasnif. Xaritalarni tushunish, bilish, o'qish va solishtirish. Tabiiy va iqtisodiy xaritalarni o'qish. Globus bilan ishlash metodlari. Globusning o'ziga xos xususiyatlari. Globusda kordinatlarni, masofalarni o'lchash. Kuzatish va tajriba usullari. Amaliy va mustaqil ishlar. Geografiya ta'limida boshqa fanlardagi ilg'or tajribalarni qo'llash.

Geografiya ta'limini uyushtirishning shakllari. Dars. O'quvchilarning mustaqil ishlari. Fakultativ mashg'ulotlar, ekskursiyalar. Geografiya ta'limida dars. Geografiya darsining ta'limida tutgan o'rnini. Darsga qo'yiladigan talablar. Darsning turlari. Aralash dars. Yangi mavzuni o'rganish darsi. Ko'nikma va malakalarni hosil qilish darsi. Mustahkamlash darsi. Takrorlash darsi. Kalendar, mavzuli rejalar. Darslarni rejalashtirish. Geografiya darslarining tahlili. Tahlil qilishning zarurligi, ahamiyati. Dars tahlilining maqsad va vazifalari. Geografiya darslarini

tahlil qilish tartibi. Tahlilga qo'yiladigan talablar, tahlil bosqichlari. O'quv ekskursiyalari. Geografiya ta'limida ekskursiyaning o'rni va roli. Geografik bilim, tushunchalarni shakllantirishda ekskursiyaning ahamiyati. O'quv va o'lkashunoslik ekskursiyalari. Tabiiy geografik ekskursiyalar. Iqtisodiy geografik ekskursiyalar. O'quvchilarning bilim va ko'nikmalarini tekshirish va baholash. O'quvchilar bilimini baholashning zarurligi. Baholash turlari.

Geografik ta'lim jarayon qismlari. Bilim. Geografiya ta'limida bilim, tushuncha, sabab-oqibat, qonuniyat, nazariya, tasavvur aloqadorligi. Bilimlarning turlari. Nazariy va empirik bilimlar. Tabiiy geografik tushunchalar. Iqtisodiy geografik tushunchalar. Aniq va mavhum tushunchalar. Yakka tushunchalar. Umumiy tushunchalar. Tushunchalarni shakllantirish bosqichlari. Tushunchalarni shakllantirishda xilma-xil ta'lim vositalaridan foydalanish. Ko'nikma va malaka. Geografiya ta'limida ko'nikma va malakalarni shakllantirish. Geografik ko'nikma va malakalar mohiyati, mazmuni. Ko'nikmalarga va malakalarga xos bo'lgan belgilar. Ta'limda ko'nikmalarning o'rni va roli. Ko'nikmalarni shakllantirish metodikasi. Ko'nikmalarni shakllantirishda amaliy mashg'ulotlar, mustaqil ishlarning o'rni.

Tarbiya turlari. Ta'lim va tarbiya yagona jarayon bo'lib, ularning maqsadi umumiydir. Tarbiya o'quvchilarning jamiyatda qabul qilingan ahloq-odob qoidalariga mos keladigan e'tiqodni, ahloqiy malaka va ko'nikmalarni, ehtiyoj va intilishlarni tarkib toptirishdir. Geografiyada tarbiya turlari quyidagilardan iborat: ilmiy dunyoqarashlar (dunyoni moddiylik), ekologik, estetik, ahloq-odob, vatanparvarlik, mehnat, iqtisodiy va boshqalar.

Ta'limda tadqiqot usullari. Ilmiy tadqiqot uyushtirishni ahamiyati. Geografiya o'qituvchisi ilmiy tadqiqotlar olib borishda etakchi. Tadqiqotda nazariy va eksperimental-empirik metodlar. So'rovnoma va kuzatish uyushtirish. Tajriba sinflarida eksperiment uyushtirish bosqichlari.

Geografiya maydonchasi va xonasi. Geografik maydonchaning o'quv jarayonidagi ahamiyati va tuzilishi. Geografik maydoncha: astronomik, meteorologik, gidrologik, geomorfologik kuzatish olib boriladigan joy. Geografiya xonasining o'quv jarayonidagi o'rni. Geografiya xonasi-o'quv qurollari, ta'limning texnika vositalaridan oqilona joylashtirilgan faqat geografiyadan dars o'tiladigan xona.

Geografiya ta'limi vositalari. O'quv vositalari tasnifi. Tabiiy obyektlarning tasviri. Predmet va hodisalarning shartli belgilar bilan ifodalangan tavsifi va tasviri: verbal; kartografik; chizma-statistik; chizma sxematik. Priborlar. Geografiya kabineti. O'qitishning texnik vositalari. Texnika vositalaridan foydalanishga qo'yiladigan talablar. EHM va videotexnikalardan geografiya ta'limida foydalanish. O'quv-ko'rgazmali qo'llanmalarni tasniflash. Geografiya ta'limida rasmlardan foydalanish. Diagramma va grafiklar bilan ishlash. Ularning turlari. Jadvallar bilan ishlash. Modellar bilan ishlash. Tog' jinslari va gerbariylar bilan ishlash. Statistika materiallari bilan ishlash. Ko'rgazmali qo'llanmalarga qo'yiladigan talablar. Geografiya kabineti.

Geografiya o'qitishda axborot-kommunikatsiya texnologiyalaridan foydalanish. Ta'limda noan'anaviy darslar va interfaol usullardan foydalanish.

O'qitishning axborot-kommunikatsiya texnologiyalari haqida umumiy tushuncha, ularning tasnifi. Multimediali texnologiyalar, elektron ta'lim resurslari, o'quv-uslubiy ta'minot, Star Board interfaol doskasi kabilardan foydalanish.

Mustaqil o'quv faoliyatini tashkil etish uslub va vositalari. Uch darajali testlar asosida geografiya ta'lim jarayonini yutuqlariga erishish darajasini baholash. Sinf dan tashqari ishlarning maqsad va vazifalari. Doimiy o'tkaziladigan ishlar turlari. Geografiya to'garagi. Fakultativ mashg'ulotlar, muzeilar, o'quvchilarning ilmiy jamiyatlari. Onda-sonda uyushtiriladigan sinf dan tashqari ishlar. Olimpiadalar, geografik haftaliklar. Geografik kechalar.

O'qitish jarayoniga innovatsion pedagogik texnologiyalarni qo'llash. Ta'limning keys-stadi texnologiyasiga kirish: keyslarni ishlab chiqarish qoidasi. Geografiyani o'qitishning ilg'or pedagogik uslublari.

TABIIYOT VA GEOGRAFIYA O'QITISH METODIKASI

fanidan savollar

1. "Tabiiyot va geografiya o'qitish metodikasi" fanining predmeti, tadqiqot ob'ekti, maqsadi va vazifalari
2. Tabiiyot va geografiya o'qitish metodikasining boshqa fanlar bilan aloqasi. Geografiya ta'limida boshqa fanlardagi ilg'or tajribalarni qo'llash.
3. Tabiiyot va geografiya ta'limi metodikasining shakllanishi va rivojlanishi tarixi
4. Mustaqillik yillarida geografiya ta'limidagi tub o'zgarishlar.
5. Geografiyani o'qitishni ta'limiy, tarbiyaviy, bilish qobiliyatini rivojlantirishdagi ahamiyati.
6. Geografiya ta'lim maqsadlari va mazmunining dasturlar, darsliklar, qo'llanmalar, ta'lim vositalari va ta'limni uslub va usullari bilan bog'liqligi.
7. Geografiya ta'limida qo'llaniladigan metodlar tasnifi. Metodlarga qo'yiladigan talablar.
8. Bilim olish manbalariga ko'ra metodlar tasnifi.
9. Didaktik maqsadlarga ko'ra metodlar tasnifi: xulosa chiqarishga ko'ra metodlar tasnifi.
10. Fikrlash faoliyatiga ko'ra metodlar tasnifi. Izohli-ko'rgazmali, reproduktiv, muammoli bayon, qisman izlanuvchan, tadqiqot metodlari.
11. Geografiya ta'limida darslik va qo'shimcha adabiyotlar bilan ishlash. Darslik bilan ishlash turlari
12. Og'zaki bayon usullari.
13. Hikoya tushuntirish, suhbat, ma'ruza va o'qib berish usullari, ularning farqlari, xususiyatlari va turlari.
14. Suhbat. Savol-javob (katexezik) suhbat. Keng ko'lamdagi (eviristik) suhbat. Savol-javoblarga qo'yiladigan talablar.
15. Xarita bilan ishlash. Geografiya ta'limida qo'llaniladigan xaritalarga tasnif.

16. Xaritalarni tushunish, bilish, o'qish va solishtirish. Tabiiy va iqtisodiy xaritalarni o'qish
17. Globus bilan ishlash metodlari. Globusda kordinatlarni, masofalarni o'lchash.
18. Tabiiy xaritalar bilan ishlash. SHartli belgilarini o'qish. Relif xaritasini o'qish.
19. Iqtisodiy xaritalarni o'qish. SHartli belgilarini o'qish. Agroiqlim resurslari xaritasini o'qish.
20. Geografiya darslarida kuzatish va tajriba usullari, amaliy va mustaqil ishlarni tashkil etish.
21. Geografiya ta'limida dars. Geografiya darsining ta'limida tutgan o'rni. Darsga qo'yiladigan talablar.
22. Geografiya darsining turlari: Aralash dars.
23. Geografiya darsining turlari: Kirish darsi
24. Geografiya darsining turlari: Yangi mavzuni o'zlashtirish darsi.
25. Geografiya darsining turlari: Ko'nikma va malakalarni hosil qilish darsi.
26. Geografiya darsining turlari: Mustahkamlash darsi.
27. Geografiya darsining turlari: Takrorlash darsi.
28. Geografiya darslarini rejalashtirishning ta'limda tutgan o'rni va roli. Kalendar, mavzuli rejalar.
29. Geografiya darslarining tahlili. Dars tahlilining maqsad va vazifalari. Geografiya darslarini tahlil qilish tartibi.
30. Geografiya ta'limida ekskursiyaning o'rni va roli. Geografik bilim, tushunchalarni shakllantirishda ekskursiyaning ahamiyati.
31. O'quv va o'lkashunoslik ekskursiyalari. Tabiiy geografik ekskursiyalar. Iqtisodiy geografik ekskursiyalar.
32. O'quvchilarning bilim va ko'nikmalarini tekshirish va baholash. Baholash turlari.
33. Geografiya ta'limida bilim, tushuncha, sabab-oqibat, qonuniyat, nazariya, tasavvur aloqadorligi. Bilimlarning turlari. Nazariy va emperik bilimlar.
34. Ko'nikma va malaka. Geografiya ta'limida ko'nikma va malakalarni shakllantirish. Geografik ko'nikma va malakalar mohiyati, mazmuni.
35. Geografiyada tarbiya turlari: ilmiy dunyoqarashlar (dunyoni moddiyligi), ekologik, estetik, ahloq-odob, vatanparvarlik, mehnat, iqtisodiy tarbiya.
36. Geografik maydonchanning o'quv jarayonidagi ahamiyati va tuzilishi. Geografik maydonchada astronomik, meterologik, gidrologik, geomorfologik kuzatishlar olib borish.
37. Geografiya xonasining o'quv jarayonidagi o'rni. Geografiya xonasida o'quv qurollari, ta'limning texnika vositalaridan oqilona foydalanish.
38. O'qitishning texnik vositalari. Texnika vositalaridan foydalanishga qo'yiladigan talablar. Kompyuter va videotexnikalardan geografiya ta'limida foydalanish.
39. O'quv-ko'rgazmali qo'llanmalarni tasniflash. Geografiya ta'limida rasmlardan foydalanish. Diagramma va grafiklar bilan ishlash.
40. Ta'limda noan'anaviy darslar va interfaol usullardan foydalanish.

41. Sinfdan tashqari ishlarning maqsad va vazifalari. Geografiya to'garagi. Fakultativ mashg'ulotlar, muzeylar, o'quvchilarning ilmiy jamiyatlari, olimpiadalar, geografik xaftaliklar va geografik kechalar.
42. O'qitish jarayoniga innovatsion pedagogik texnologiyalarni qo'llash.
43. Ta'limda interfaol usullardan foydalanish
44. Geografiyada muammoli ta'lim metodlari
45. Hamkorlikda o'qitish texnologiyasi metodlari
46. Innovatsion pedagogik texnologiyalarda didaktik o'yin texnologiyalarining tutgan o'rni, maqsadi va ahamiyati
47. Didaktik o'yinlarning turlari va tashkil etish usullari, ulardan geografiya ta'limida foydalanish.
48. Geografiya fani oyligi.
49. Geografiya o'qitishning ta'limiy, tarbiyaviy va rivojlantiruvchi maqsadlari
50. Maktab geografiyasining mazmuni
51. Mustamlaka davrida geografiya o'qitish metodikasi rivojlanish "Rus-tuzem" maktabalarining ochilishi va ularda geografiyaning o'qitilishi.
52. Sobiq Ittifoqda o'zbek maktablarida geografiya ta'limi.
53. Mustaqillik yillarida geografiya ta'limidagi tub o'zgarishlar.
54. Mustaqillik yillarida yaratilgan geografiya darsliklari. Horijda geografik ta'lim.
55. O'rta maxsus, kasb-hunar, maktablarda geografiya o'qitishning maqsadi.
56. Geografiyani o'qitishni ta'limiy, tarbiyaviy, bilish qobiliyatini rivojlantirishdagi ahamiyati.
57. Geografiya ta'lim maqsadlari va mazmunining dasturlar, darsliklar, qo'llanmalar, ta'lim vositalari va ta'limni uslub va usullari bilan bog'liqligi.
58. O'qitish metodlari. Geografiya ta'limida qo'llaniladigan metodlar tasnifi.
59. Geografiya ta'limida qo'llaniladigan metodlarning o'rni va roli.
60. Bilim olish manbalariga ko'ra metodlar tasnifi.
61. Didaktik maqsadlarga ko'ra metodlar tasnifi: xulosa chiqarishga ko'ra metodlar tasnifi.
62. Fikrlash faoliyatiga ko'ra metodlar tasnifi.
63. Izohli-ko'rgazmali, reproduktiv, muammoli bayon, qisman izlanuvchan, tadqiqot metodlari.
64. Metodlarga qo'yiladigan talablar. Geografiya ta'limida darslik va qo'shimcha adabiyotlar bilan ishlash.
65. Darslik bilan ishlash bilim olishning manbai ekanligi.
66. Darslik bilan ishlash turlari;
67. Qo'shimcha adabiyotlardan mustaqil bilim olish yo'llari.
68. Og'zaki bayon usullari.
69. Hikoya tushuntirish, suhbat, ma'ruza va o'qib berish kabilar. Ularni farqlari, xususiyatlari, turlari.
70. Suhbat. Savol-javob (katexezik) suhbat.
71. Keng ko'lamdagi (eviristik) suhbat.
72. Savol-javoblarga qo'yiladigan talablar.
73. Didaktik maqsadiga ko'ra turlari. Xarita bilan ishlash.

74. Geografiya ta'limida qo'llaniladigan xaritalarga tasnif.
 75. Xaritalarni tushunish, bilish, o'qish va solishtirish.
 76. Tabiiy va iqtisodiy xaritalarni o'qish.
 77. Globus bilan ishlash metodlari.
 78. Globusning o'ziga xos xususiyatlari.
 79. Globusda kordinatlarni, masofalarni o'lchash.
 80. Kuzatish va tajriba usullari.
 81. Amaliy va mustaqil ishlar.
 82. Geografiya ta'limida boshqa fanlardagi ilg'or tajribalarni qo'llash.
 83. Geografiya ta'limini uyushtirishning shakllari.
 84. Dars. O'quvchilarning mustaqil ishlari.
 85. Fakultativ mashg'ulotlar, ekskursiyalar.
 86. Geografiya ta'limida dars. Geografiya darsining ta'limida tutgan o'rni.
- Darsga qo'yiladigan talablar.
87. Darsning turlari. Aralash dars. Yangi mavzuni o'rganish darsi.
 88. Ko'nikma va malakalarni hosil qilish darsi.
 89. Mustahkamlash darsi. Takrorlash darsi.
 90. Kalendar, mavzuli rejalar. Darslarni rejalashtirish.
 91. Geografiya darslarining tahlili. Tahlil qilishning zarurligi, ahamiyati.
 92. Dars tahlilining maqsad va vazifalari.
 93. Geografiya darslarini tahlil qilish tartibi.
 94. Tahlilga qo'yiladigan talablar, tahlil bosqichlari.
 95. O'quv ekskursiyalari. Geografiya ta'limida ekskursiyaning o'rni va roli.
 96. Geografik bilim, tushunchalarni shakllantirishda ekskursiyaning ahamiyati. O'quv va o'lkashunoslik ekskursiyalari.
 97. Tabiiy geografik ekskursiyalar.
 98. Iqtisodiy geografik ekskursiyalar.
 99. O'quvchilarning bilim va ko'nikmalarini tekshirish va baholash.
- O'quvchilar bilimini baholashning zarurligi. Baholash turlari.
100. Geografik ta'lim jarayon qismlari. Bilim.
 101. Geografiya ta'limida bilim, tushuncha, sabab-oqibat, qonuniyat, nazariya, tasavvur aloqadorligi. Bilimlarning turlari.
 102. Nazariy va empirik bilimlar.
 103. Tabiiy geografik tushunchalar. Iqtisodiy geografik tushunchalar. Aniq va mavhum tushunchalar.
 104. Yakka tushunchalar. Umumiy tushunchalar.
 105. Tushunchalarni shakllantirish bosqichlari. Tushunchalarni shakllantirishda xilma-xil ta'lim vositalaridan foydalanish.
 106. Ko'nikma va malaka. Geografiya ta'limida ko'nikma va malakalarni shakllantirish.
 107. Geografik ko'nikma va malakalar mohiyati, mazmuni.
 108. Ko'nikmalarga va malakalarga xos bo'lgan belgilar.
 109. Ta'limda ko'nikmalarning o'rni va roli.
 110. Ko'nikmalarni shakllantirish metodikasi.

111. Ko'nikmalarni shakllantirishda amaliy mashg'ulotlar, mustaqil ishlarning o'rni.
112. Tarbiya turlari. Ta'lim va tarbiya yagona jarayon bo'lib, ularning maqsadi umumiydir.
113. Tarbiya o'quvchilarning jamiyatda qabul qilingan ahloq-odob qoidalariga mos keladigan e'tiqodni, ahloqiy malaka va ko'nikmalarni, ehtiyoj va intilishlarni tarkib toptirishdir.
114. Geografiyada tarbiya turlari quyidagilardan iborat: ilmiy dunyoqarashlar (dunyoni moddiyligi), ekologik, estetik, ahloq-odob, vatanparvarlik, mehnat, iqtisodiy va boshqalar.
115. Ta'limda tadqiqot usullari. Ilmiy tadqiqot uyushtirishni ahamiyati. Geografiya o'qituvchisi ilmiy tadqiqotlar olib borishda etakchi.
116. Tadqiqotda nazariy va eksperimental-emperik metodlar.
117. So'rovnoma va kuzatish uyushtirish. Tajriba sinflarida eksperiment uyushtirish bosqichlari.
118. Geografik maydonchaning o'quv jarayonidagi ahamiyati va tuzilishi.
119. Geografik maydoncha: astronomik, meteorologik, gidrologik, geomorfologik kuzatish olib boriladigan joy.
120. Geografiya xonasining o'quv jarayonidagi o'rni.
121. Geografiya xonasi-o'quv qurollari, ta'limning texnika vositalaridan oqilona joylashtirilgan faqat geografiyadan dars o'tiladigan xona.
122. Geografiya ta'limi vositalari. O'quv vositalari tasnifi.
123. Diagramma va grafiklar bilan ishlash. Ularning turlari. Jadvallar bilan ishlash.
124. Ta'limda noan'anaviy darslar va interfaol usullardan foydalanish.
125. O'qitishning axborot-kommunikatsiya texnologiyalari haqida umumiy tushuncha, ularning tasnifi.
126. Multimediali texnologiyalar, elektron ta'lim resurslari, o'quv-uslubiy ta'minot,
127. Mustaqil o'quv faoliyatini tashkil etish uslub va vositalari.
128. Uch darajali testlar asosida geografiya ta'lim jarayonini yutuqlariga erishish darajasini baholash. Sinfdan tashqari ishlarning maqsad va vazifalari.
129. Doimiy o'tkaziladigan ishlar turlari. Geografiya to'garagi.
130. Fakultativ mashg'ulotlar, muzeylar, o'quvchilarning ilmiy jamiyatlari.
131. Onda-sonda uyushtiriladigan sinfdan tashqari ishlar.
132. Olimpiadalar, geografik xaftaliklar. Geografik kechalar.
133. O'qitish jarayoniga innovatsion pedagogik texnologiyalarni qo'llash.
134. Ta'limning keys-stadi texnologiyasiga kirish: keyslarni ishlab chiqarish qoidasi.
135. Geografiyani o'qitishning ilg'or pedagogik uslublari.

Foydalaniladigan adabiyotlar ro'yxati

Asosiy adabiyotlar:

1. Vahobov H., Zaynutdinov A. Geografiya o'qitish metodikasi. 1-qism Ma'ruzalar matni. -T.: Universitet, 2000.

2. Metodika obucheniya geografii v sredney shkole. Pod. red. L.M.Pancheshnikovoy. -M.: Prosveshchenie, 1983.
3. Qurbonniyozov R. Geografiya ta'limi metodikasi. -T.: Universitet, 1992.
4. Qurbonniyozov R. Geografiya ta'limi metodikasi. -Urganch, 2002.
5. Ro'zieva D., Usmonboeva M., Xoliqova Z. Interfaol metodlar: mohiyati va qo'llanilishi. T.: TDPU, 2013.

Qo'shimcha adabiyotlar:

6. Abdug'aniev I. Geografiya darslarida ta'limning texnika vositalaridan foydalanish. -T.: «O'qituvchi», 1990.
7. Abdieva Z.A. Geografiya fanida noan'anaviy dars usullaridan foydalanish. -Navoiy., 2003.
8. Krilova O.V. Uroki geografii. -M.: Prosveshchenie, 1990.
9. Korinskaya V.A. i dr. Metodicheskoe posobie po geografii materikov. -M.: 1987.
10. Maksakovskiy V.T. Nauchnye osnovy shkolnoy geografii. -M.: 1982.
11. Sayidahmedov M.S. Didaktik jarayon loyihasining interfaol metodlari. -T.: Universitet, 2005.
12. Hayitov A., Boymurodov N. Ta'limda noan'anaviy darslar va interfaol usullaridan foydalanish. -T.: YAngi asr avlodi, 2006.

Elektron resurslar:

13. www.ziyo.net
14. www.unep.org
15. www.nuu.uz
16. www.lex.uz
17. www.ziyouz.com
18. www.geografiya.uz

BAHOLASH MEZONI

I. 5140600-Geografiya yo'nalishi yo'nalishi yo'nalishi talabalariga mutaxassislik fanlaridan Davlat attestatsiyasini yozma shaklda o'tkazish tartibi va baholash mezon

Bitiruvchi kurs talabalari. Umumiy tabiiy geografiya, Jahon geografiyasi, O'zbekiston geografiyasi, Tabiatdan foydalanishning geografik asoslari, Tabiiyot va geografiya o'qitish metodikasi fanlaridan Davlat attestatsiyasi ko'p variantli yozma shaklda o'tkaziladi. "Yozma" variantlarning har bir savol uchun javob 20 ball bilan baholanadi.

Davlat attestatsiyasida har bir yozma javoblar quyidagi mezon asosida baholanadi:

- berilgan savolga to'g'ri va to'liq javob yozilsa, savolning mazmuni, mohiyati to'g'ri va izchil yoritilsa, shuningdek, ijodiy yondashilsa, javobda mantiqiy yaxlitlikka erishilsa o'zlashtirish ko'rsatkichi 18 - 20 ball oralig'ida baholanadi;

- berilgan savolga to'g'ri javob yozilsa, savolning mazmuni to'liq yoritilgan bo'lsa, o'zlashtirish ko'rsatkichi 14 – 17,9 ball oralig'ida baholanadi;

- berilgan savolga og'zaki javob noto'g'ri yoki yuzaki yozilgan bo'lsa, biroq berilgan savolning mazmuni to'liq yoritilmagan bo'lsa, o'zlashtirish ko'rsatkichi 12-13,9 ball oralig'ida baholanadi;

- berilgan savolga javob noto'g'ri yoki yuzaki javob berilsa, qo'yilgan masalaning mohiyati mazmuni ochib berilmasa, unda o'zlashtirish ko'rsatkichi 0 - 11,9 ball oralig'ida baholanadi. (18-20 ball - a'lo, 14-17,9 ball - yaxshi, 12-13,9 ball - qoniqarli, 0-11,9 ball - qoniqarsiz).

Yakuniy davlat attestatsiyasi 5 ta savoldan iborat bo'lib, jami 5 baholik shkalada baholanadi va quyidagi jadval yordamida 100 ballik shkalaga o'tkaziladi

Baholashni 100 ballik shkaladan 5 baholik shkalaga o'tkazish jadvali

5 baholik shkala	100 ballik shkala	5 baholik shkala	100 ballik shkala	5 baholik shkala	100 ballik shkala
5,00 — 4,96	100	4,30 — 4,26	86	3,60 — 3,56	72
4,95 — 4,91	99	4,25 — 4,21	85	3,55 — 3,51	71
4,90 — 4,86	98	4,20 — 4,16	84	3,50 — 3,46	70
4,85 — 4,81	97	4,15 — 4,11	83	3,45 — 3,41	69
4,80 — 4,76	96	4,10 — 4,06	82	3,40 — 3,36	68
4,75 — 4,71	95	4,05 — 4,01	81	3,35 — 3,31	67
4,70 — 4,66	94	4,00 — 3,96	80	3,30 — 3,26	66
4,65 — 4,61	93	3,95 — 3,91	79	3,25 — 3,21	65
4,60 — 4,56	92	3,90 — 3,86	78	3,20 — 3,16	64
4,55 — 4,51	91	3,85 — 3,81	77	3,15 — 3,11	63
4,50 — 4,46	90	3,80 — 3,76	76	3,10 — 3,06	62
4,45 — 4,41	89	3,75 — 3,71	75	3,05 — 3,01	61
4,40 — 4,36	88	3,70 — 3,66	74	3,00	60
4,35 — 4,31	87	3,65 — 3,61	73	3,0 dan kam	60 dan kam

II. 5140600-Geografiya yo‘nalishi yo‘nalishi talabalariga mutaxassislik fanlaridan Davlat attestatsiyasi test sinovi shaklida o‘tkazish tartibi va baholash mezonlari

Umumiy tabiiy geografiya, Jahon geografiyasi, O‘zbekiston geografiyasi, Tabiatdan foydalanishning geografik asoslari, Tabiiyot va geografiya o‘qitish metodikasi fanlaridan ko‘p variantli test sinovi shaklida o‘tkazilsa, har bir variant 100 ta yoki 50 ta test savollaridan iborat bo‘ladi. Test sinovini baholash 5 baho tizim asosida amalga oshiriladi.

Baholash usullari	Test topshiriqlari, yozma ish, tahlil uchun misollar, taqdimotlar
Baholash mezonlari	5 (a‘lo) – fanga oid nazariy va uslubiy tushunchalarni to‘la o‘zlashtira olish; – fanga oid ko‘rsatkichlarni tahlil qilishda ijodiy fikrlay olish; – o‘rganilayotgan jarayonlar haqida mustaqil mushohada yuritish; – o‘rganilayotgan jarayonga ta’sir etuvchi omillarni aniqlash va ularga to‘la baho berish; – tahlil natijalari asosida vaziyatga to‘g‘ri va xolis baho berish; – o‘rganilayotgan jarayonlarni analitik jadvallar orqali tahlil etish va tegishli qarorlar qabul qilish. 4 (yaxshi) – o‘rganilayotgan jarayonlar haqida mustaqil mushohada yuritish; – tahlil natijalarini to‘g‘ri aks ettira olish; – o‘rganilayotgan jarayonga ta’sir etuvchi omillarni aniqlash va ularga to‘la baho berish; – o‘rganilayotgan jarayonlarni jadvallar orqali tahlil etish va tegishli qarorlar qabul qilish. 3 (qoniqarli) – o‘rganilayotgan jarayonga ta’sir etuvchi omillarni aniqlash va ularga to‘la baho berish; – o‘rganilayotgan jarayonlarni analitik jadvallar orqali tahlil etish. – qaror qabul qilish haqida umumiy biliga ega bo‘lish 2 (qoniqarsiz) – o‘tilgan fanning nazariy va uslubiy asoslarini bilmaslik; o‘tilayotgan fan qonuniyatlarini o‘zlashtirishmaslikni bilmaslik

Umumkasbiy va ixtisoslik fanlaridan Davlat attestatsiyasi bo‘yicha umumiy o‘zlashtirish ko‘rsatkichi 2 dan 5 bahogacha baholanadi (5 baho – a‘lo, 4 baho – yaxshi, 3 baho – qoniqarli, 2 baho – qoniqarsiz) yoki baholash 100 ballik shkaladan 5 baholik shkalaga o‘tkaziladi.

ESLATMA: Yakuniy davlat attestatsiya jarayonida qo‘yilgan bahodan norozi bo‘lgan bitiruvchilar yakuniy davlat attestatsiyasi ballari e‘lon qilingan kundan e‘tiboran uch kun muddat ichida appelyatsiya komissiyasiga murojaat qilishga haqli. Yakuniy davlat attestatsiya komissiyasi va talaba o‘rtasida baholash ballari bo‘yicha yuzaga kelishi mumkin bo‘lgan muammolar maxsus appelyatsiya komissiyasi tomonidan ko‘rib chiqiladi hamda DAK raisi bilan kelishilgan holda xulosa qilinadi.

